

CLIO

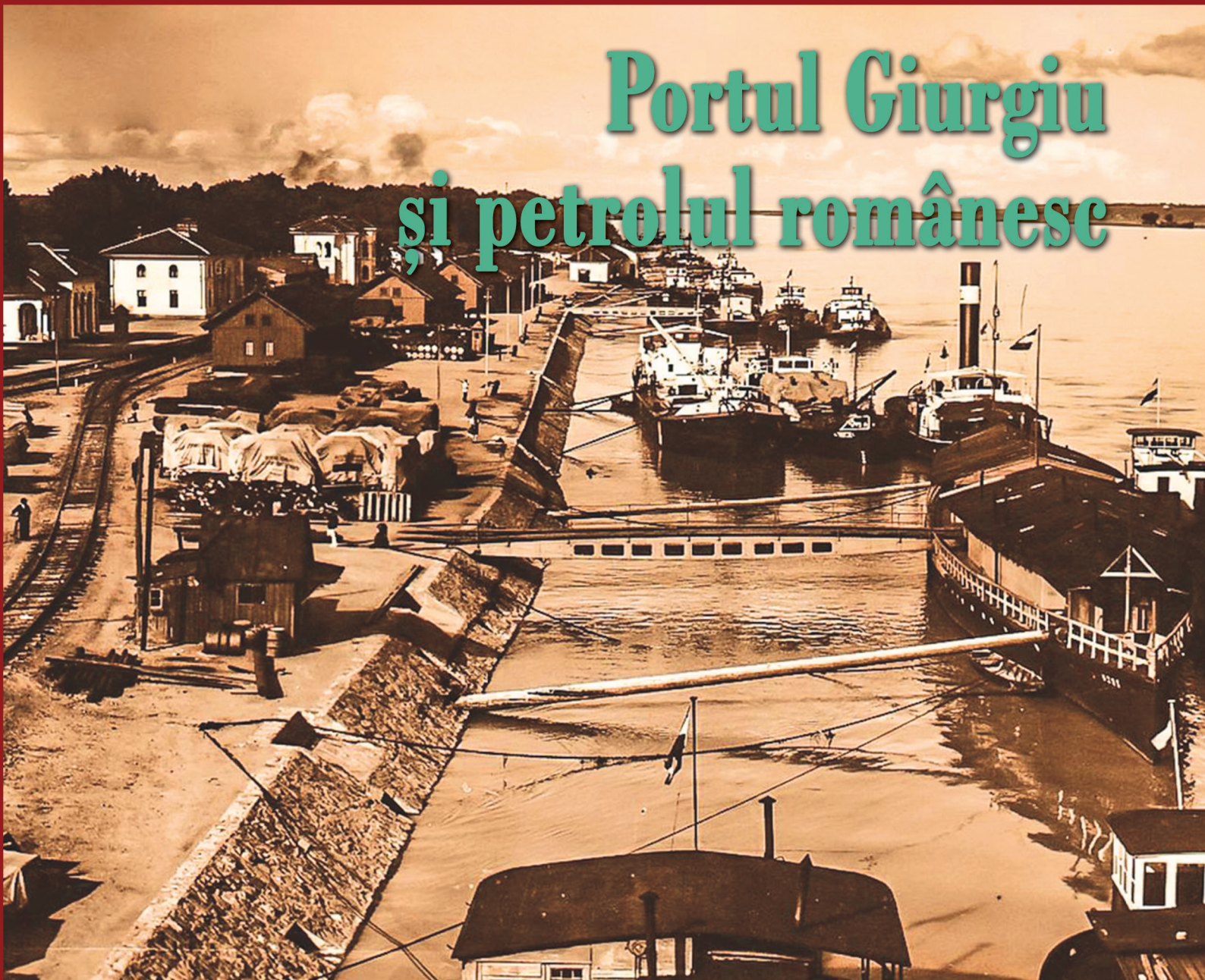

Publicație editată
de Muzeul Județean
„Teohari Antonescu”
Giurgiu

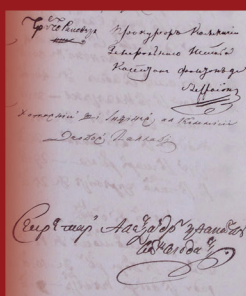

Serie nouă Nr.2(3)/2023

Portul Giurgiu și petrolul românesc

Hotare vechi,
repere actuale

„Trench Art”-ul,
de la tranșee
la simeză

Degradarea
relațiilor
româno-franceze
în anii '70

Sumar

**Un „adevăr” neacceptat,
un interes strategic asumat /**

Constantin Corneanu — pag. 3

Hotare vechi, repere actuale /

Bogdan Mateescu — pag. 4

**Restaurarea și conservarea
tezaurului monetar de la Ianculești
(județul Giurgiu) /**

Gabriela Vilău / Mariana Stancu — pag. 11

Rituri și ritualuri funerare la geto-daci.

Descoperiri din zona Giurgiu /

Iulia Răbîncă / Gabriel Dumitru — pag. 14

**Războiul ruso-turc din 1877 – 1878
și puterile europene (2) /**

Vladilen Vinogradov — pag. 19

**Interesele geopolitice și strategice
ale Antantei și ale României în Marele
Război din 1914-1918 (3) /**

Constantin Corneanu — pag. 32

Portul Giurgiu și petrolul românesc (1) /

Florentin Breazu — pag. 38

**Irak – formarea și evoluția
Statului Modern (2) /**

Alia Yasmin Jawad — pag. 44

Ochiul graficianului /

Florin Grofu — pag. 49

**Homo Floresinesis Oresi –
micuța distrugătoare de monștri**

Gabriel Dumitru — pag. 50

**Degradarea relațiilor
româno-franceze în anii '70 /**

Gabriel Ion Degeratu — pag. 52

**„Trench Art”-ul,
de la tranșee la simeză /**

Dan Ioan Rusen — pag. 58

Izvoarele, o comună cu șase sate /

Sorin Berbeniciuc — pag. 62

Director:

Gabriel Dumitru

Redactor-șef:

Constantin Corneanu

Secretar de redacție:

Sorin Berbeniciuc

Redactori colaboratori:

Emil Păunescu
Ionuț Gheorghe
Florentin Breazu
Alexandra Cristică
Iulia Răbîncă
Florin Grofu
Dan Ioan Rusen
Mariana Stancu
Gabriela Vilău
Alia Yasmin Jawad

Bogdan Mateescu
Gabriel Ion Degeratu

Tehnoredactor:

Stelian Bigan

Adresa redacției:

Str. Constantin
Dobrogeanu-Gherea nr. 3, Giurgiu
Telefon: 0246 216 801
e-mail: cliomuzeuggiurgiu@gmail.com
ISSN 2971 – 9283 / ISSN-L 2971 – 928

Un „adevăr” neacceptat, un interes strategic asumat

Constantin CORNEANU

Un confrate al scrisului istoric consemna într-o ultimă apariție editorială despre faptul că au existat și există publiciști și istorici, din țară și din exterior, interesați să răstălmăcească poziția lui Nicolae Ceaușescu în ce privește relația cu spațiul dintre Prut și Nistru. O relație aflată sub povara unor „adevăruri istorice” promovate de regimul de la Chișinău și de protectorii săi de la Kremlin. Sub presiunea liderilor comuniști de la Chișinău, deranjați în mod vădit de adevărurile istorice promovate de presa, literatura și istoriografia din România socialistă, Uniunea Sovietică a inițiat un dialog cu Nicolae Ceaușescu asupra acestui subiect.

În cadrul dialogului de la Snagov, din 29 mai 1976, dintre Nicolae Ceaușescu și K. F. Katușev, secretar al CC al PCUS responsabil de relațiile dintre PCUS și „partidele frățești” din cadrul blocului sovietic, s-a convenit asupra **„adoptării unei declarații care să confirme că între România și Uniunea Sovietică nu există probleme teritoriale, iar în publicațiile din RSR să nu se folosească formule ce ar contrazice această declarație”**. Pe 2 iunie 1976, în cadrul lucrărilor primului Congres al Educației Politice și Culturii Socialiste, Nicolae Ceaușescu a declarat, în conformitate cu cele stabilite pe 29 mai 1976, că **„România nu are probleme teritoriale sau de altă natură cu Uniunea Sovietică”**.

Și, totuși...Nicolae Ceaușescu i-a spus în mod clar lui K. F. Katușev că în RSS Moldovenească nu s-ar fi format un popor sau o națiune moldovenească diferită de cea română. Convingerile președintelui României socialiste au fost reiterate de către Paul Niculescu-Mizil, în timpul întâlnirii de la București, din 13 – 14 octombrie 1978, cu delegația sovietică condusă de A. A. Gromîko, ministrul de Externe al URSS.

„Noi nu putem în niciun caz să acceptăm teza care contravine flagrant adevărului istoric, că românii și moldovenii sunt două națiuni diferite, că limbile română și moldovenească sunt două limbi diferite”, va declara Paul Niculescu-Mizil. Fostul ministru de Externe al României socialiste, Ștefan Andrei, a confirmat, în memoriile sale, faptul că Nicolae Ceaușescu a avut o astfel de poziție în mai 1976.

În dialogul avut cu Leonid I. Brejnev, cu ocazia vizitei secretarului general al CC al PCUS la București în perioada 22 – 24 noiembrie 1976, Nicolae Ceaușescu va face o propunere neașteptată pentru liderul sovietic. **„Și pentru că suntem între noi, trebuie să spun că este greu de înțeles de ce este nevoie ca la granițele noastre să mai păstrăm sârma ghimpată. (...) Cred că trebuie să ne gândim să înlăturăm unele lucruri care într-adevăr sunt anormale”**, va declara Nicolae Ceaușescu pe 23 noiembrie 1976.

Convingeri, certitudini istorice, poziții politice exprimate, în contextul raporturilor de putere din acele momente, care relevă faptul că, totuși, nu eram nepăsători la „adevărurile istorice” născute dincolo de Prut, după 28 iunie 1940. Având în vedere evoluțiile geopolitice și strategice din fostul spațiu ex-sovietic la acest început de secol XXI, cu precădere cele din Republica Moldova, cele petrecute în anii 1976 – 1978 reprezintă o frumoasă lecție de istorie, de demnitate națională și interes politic strategic asumat. Dintr-o astfel de perspectivă... unii dintre noi încă mai speră că, totuși, cetățenii celui de-al doilea stat românesc proclamat pe teritoriile anexate cu forța în urma înțelegerilor secrete stabilite prin Pactul Molotov – Ribbentrop vor dori să se reîntoarcă...ACASĂ!

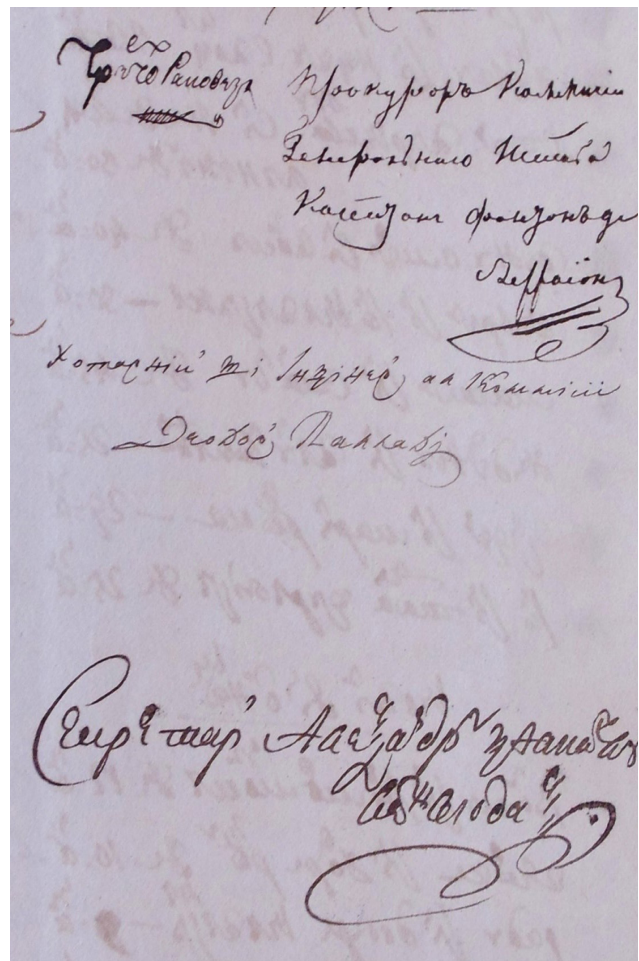
Hotare vechi, repere actuale

Bogdan MATEESCU

Secole întregi de stăpânire otomană au lăsat la Giurgiu urme destul de vagi. Comunitatea musulmană a părăsit orașul odată cu revenirea acestuia la Țara Românească în 1829, cele mai importante clădiri civile au fost distruse sau reconvertite, complexul de fortificații s-a pierdut aproape în întregime. Chiar și puținele moșteniri otomane au căzut în uitare sau au căpătat altă semnificație. Puțini știu că străzi importante din oraș urmează același traseu ca perimetrul orașului, așa cum a fost sistematizat de otomani după războiul din 1806-1812. În aceeași perioadă a fost construit și Turnul Ceasornicului, devenit între timp „al lui Mircea cel Bătrân”.

Delimitarea vechilor hotare legitime

Perioada otomană a Giurgiului a lăsat multe astfel semne, vizibile dar anonime, cu o încărcătură istorică ce nu mai este recunoscută. Aceste pagini vor vorbi despre un astfel de caz: vechiul hotar al kazalei Giurgiu (sau raialei, cum este mai des cunoscută). Ca orice graniță, ea prezintă un paradox întrucât a fost o linie imaginară, dar care a influențat viața oamenilor din apropierea ei în maniere cât se poate de palpabile: de la taxele plătite, la obligațiile agrare, până la suportarea autorității unor căpetenii locale ce deseori se foloseau de sate și de săteni pentru a acapara ilegal pământ. Nu doar atât, dar fosta graniță continuă să aibă influență și azi, în feluri diferite. Vechea limită a încetat să mai separe țări, dar încă desparte proprietăți, sau a definit traseele unor drumuri. În orice caz, amintirea vechiului hotar poate să meargă dincolo de o simplă cercetare istorică: ea ne explică de ce unele locuri arată în felul în care arată azi. Nu în ultimul rând, investigarea sa ne dezvăluie multe povești fascinante și grăitoare, despre viețile contemporanilor ei sau despre marile evenimente prin care a trecut Giurgiu, și chiar întreaga Țară Românească.

Semnăturile membrilor Comisiei:
Grigore Racoviță (sus-stânga),
Fanton de Verrayon (sus-dreapta),
inginer-hotarnic Theodor Palladi (mijloc),
secretar Alexandru Geoaglu-Lezviwodax
 (SANIC, Manuscrise, nr. 846, f. 225)

Cunoașterea întinderii exacte a kazalei Giurgiu ține la rândul ei de un alt paradox. Cât timp a existat kazaua, nu știm să se fi întocmit un document ce poate conduce la o plasare a sa pe harta actuală, cu un oarecare grad de precizie și de încredere în informația istorică. Vechile hotărnicii¹, care aveau rolul de a corecta acapărarea ilegală de pământ de către turci, ne oferă de cele mai multe ori doar câteva repere foarte generale, pentru o graniță de uscat destul de lungă (în jur de 40 km). Și este de înțeles de ce: nici dregătoriale românești, nici cele turcești nu dezvoltaseră sau adoptaseră știința topografiei, fără a mai vorbi de practici cadastrale. În schimb, cele mai bune mărturii și hotărnicii datează la foarte scurt timp după ce kazaua a încetat să existe. Altfel spus, ceea ce știm azi cel mai bine despre întinderea hotarului se datorează în bună măsură unor reconstituiri, făcute la rândul lor într-o epocă istorică.

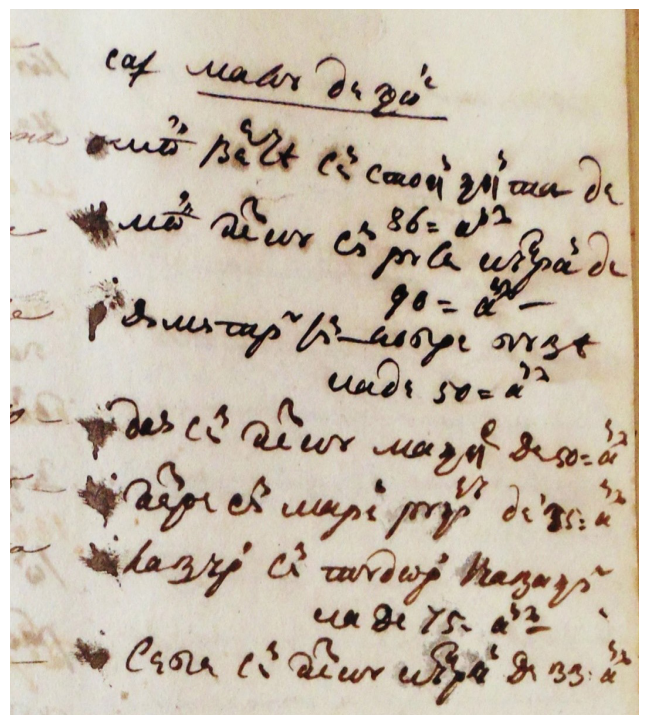
Revenirea Giurgiului la Țara Românească a coincis cu evenimente ce au depășit cu mult orizonturile sale: a fost o consecință a victoriei Rusiei în războiul ruso-turc din 1828-1829, recunoscută prin tratatul de la Adrianopol, în urma căruia raialele turcești din stânga Dunării – Brăila, Giurgiu și Turnu – au fost desființate. Dacă retrocedarea s-a făcut pentru a satisface interesele strategice ale Rusiei, acelea de a controla mai bine linia Dunării, tot sub tutela Rusiei (și din interese similare) a avut loc și reorganizarea internă a țării în timpul ocupației țărilor române (1828-1834). Teritoriul căpătat de Țara Românească a devenit domeniu public, adică al statului, și care, în vederea exploatării (a dării în arendă), trebuia separat de proprietățile (moșiile) vecine. Aceasta nu însemna nici mai mult nici mai puțin decât delimitarea domeniilor pe vechile hotare legitime ale kazalelor. Ori, cum acestea nu era marcate, și cum fuseseră de multe ori încălcate de turci, operațiunea de delimitare trebuia să fie una riguroasă. Și așa a fost.

Pentru acest scop a fost alcătuită una din numeroasele comisii româno-ruse din acești ani, instituții provizorii ce aveau rolul de a

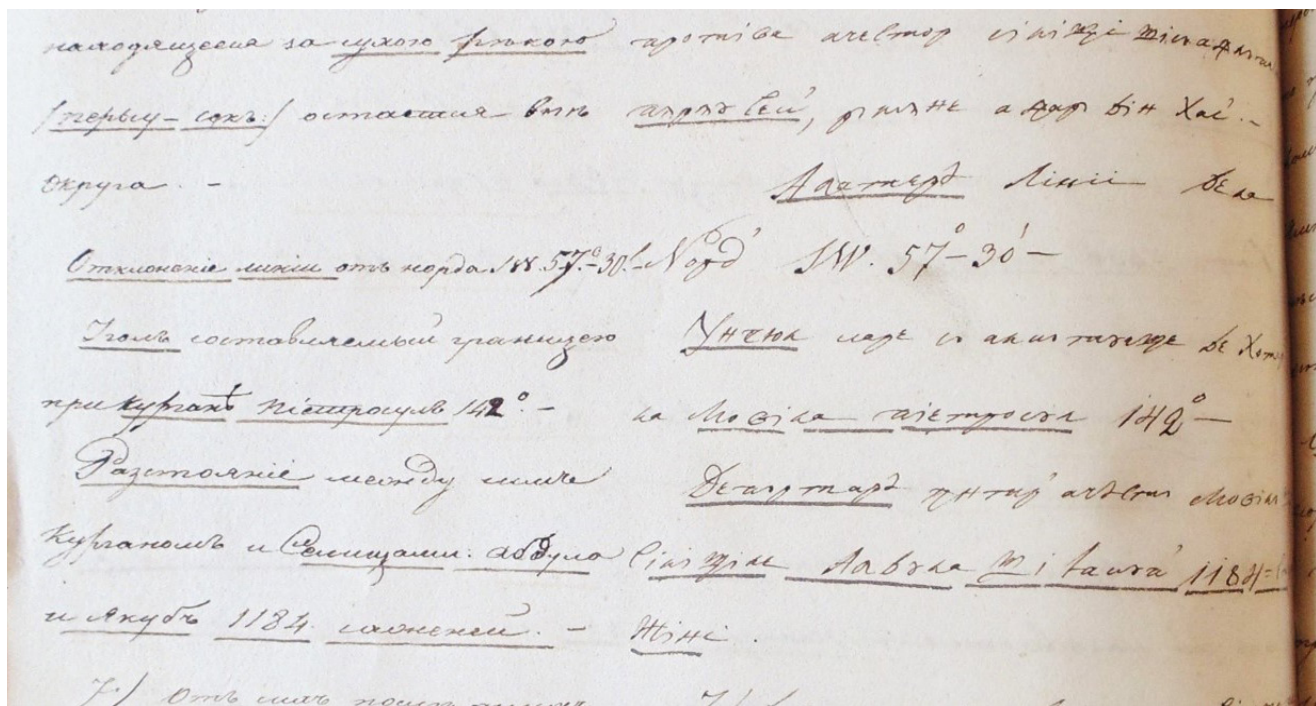

Pecetea Comisiei,
purtând ca simbol vulturul imperial rusesc

pregăti terenul pentru guvernarea exercitată de instituțiile permanente, aflate în curs de reorganizare. Comisia care ne interesează s-a

Numele sătenilor din Malu de Jos care au participat la hotărnicia din 1831, alături de amprenta fiecăruia, în loc de semnătură: Stoian Velcea sin Stoian Geantia, de 86 ani; moș Petcu sin Ruse Căpran, de 90 ani; Dimitrie sin Dobre Buzea, de 50 ani; Dan sin Petcu Magiaru, de 50 ani; Petre sin Marin Rugină, de 35 de ani; Lazăr sin Tudor Cazagiu, ca de 75 ani; Sebe sin Petcu Căpran, de 33 ani
(SANIC, Manuscrise, nr. 846, f. 196)

Fragment din raportul topografic alcătuit de inginerul Theodor Palladi, copiat în format bilingv, în rusă (coloana din stânga) și română (coloana din dreapta)

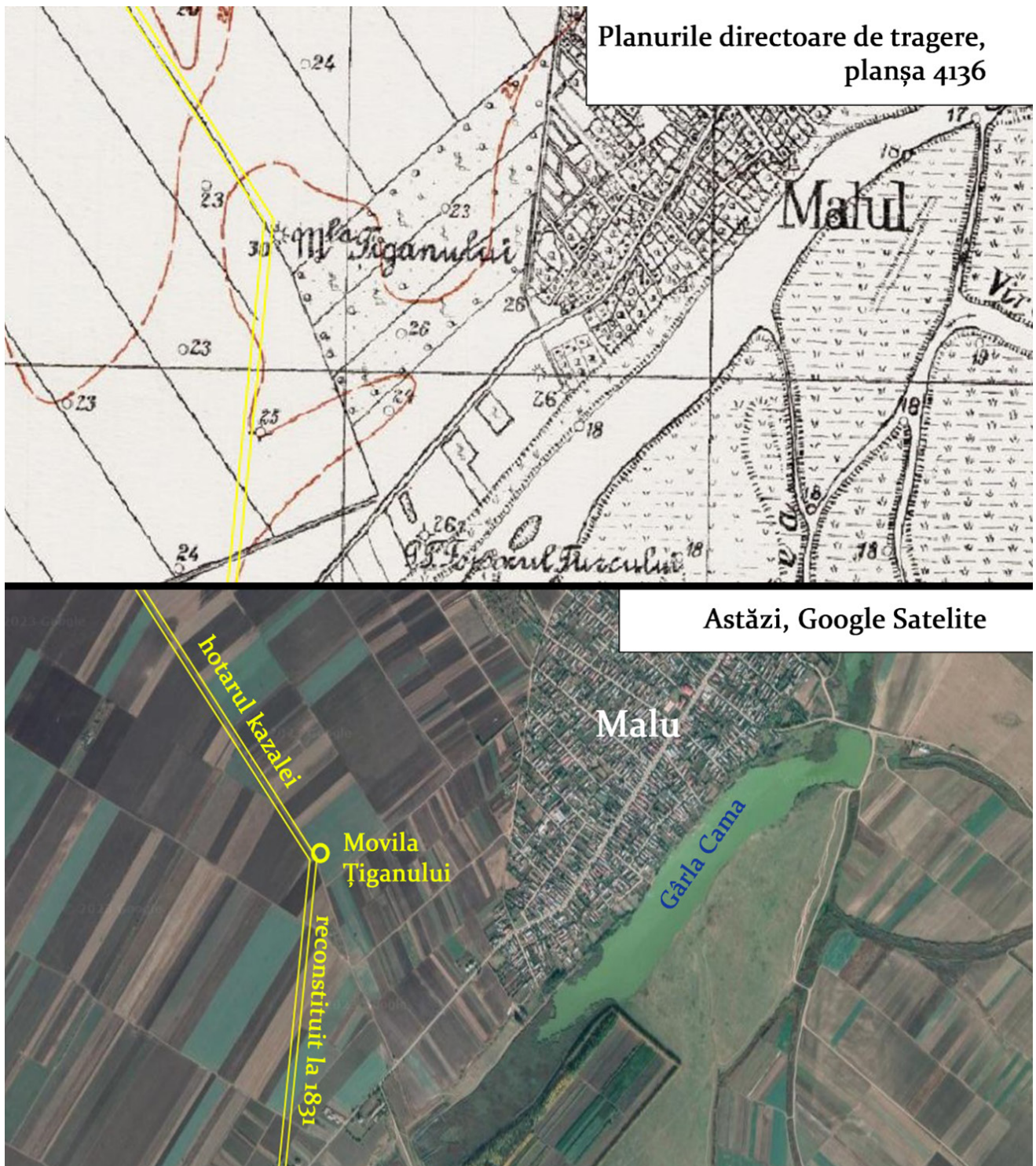
numit „Comisia Cercetării Drepturilor Particularilor Stăpâni ce au asupra Pământurilor Întoarse de la Turci”, condusă de un reprezentant rus, și unul român. Din partea Rusiei a fost numit un oficial ale cărui date biografice amintesc de atât de mulți alți ruși prezenți în acea perioadă în viața publică. Michel Fanton de Verrayon (1804-1884) era născut într-o familie cu origini vest-europene (franceză în acest caz) și intrase în slujba armatei imperiale. Cât timp a fost dislocat în Țara Românească, a apucat să lege legături cu dregătorii locali, care s-au finalizat chiar prin căsătoria sa cu o româncă, Cleopatra Filipescu, fiica boierului Dinu Filipescu și a Zoîței Racoviță. Asemenea altor compatrioți ai săi ajunși pe aceste meleaguri, Fanton de Verrayon își va continua cariera militară și va fi răsplătit pentru asta. Înainte însă de a ajunge general, șef de stat major și guvernator al Basarabiei, datarea l-a găsit în vara lui 1831 în lunca Dunării, lângă Giurgiu, încercând să deslușească vechiul hotar al kazalei. Era alături de un reprezentant din partea Valahiei, poate și posibilă rudă, dacă observăm că acesta avea același nume de familie ca cel al soacrei sale. Este vorba de boierul Grigore Racoviță. Alături de un secretar și un

inginer topograf, trebuiau adunate toate hotărnicile anterioare, ale kazalei și ale vecinilor kazalei; trebuiau consultate și copiate într-un registru; trebuia mers la fața locului, interogați locuitorii din satele de lângă hotar; trebuia întocmit un plan și un raport topografic.

La Giurgiu, lucrările comisiei au început oficial pe 26 iunie 1831, și s-au desfășurat în câteva ședințe, sau „protocoale”, la fiecare ședință participând și locuitorii satelor din apropierea diferitelor segmente ale hotarului. În cele ce urmează vom privi cum s-a desfășurat prima ședință, din 26 și 27 iunie 1831².

Stabilirea hotarelor dintre locuitori

Problema de căpătâi ieșită la iveală a fost aceea amintită mai devreme: că vechile acte de hotărnicie, din timpul voievozilor medievale și fanarioți, erau foarte greu de folosit. „N-a putut comisia a să sluiți cu dânsele nici într-un chip”, s-a scris în procesul verbal (sau „jurnal”), făcându-se referire la unele dintre acte. Din altele au reieșit doar repere geografice

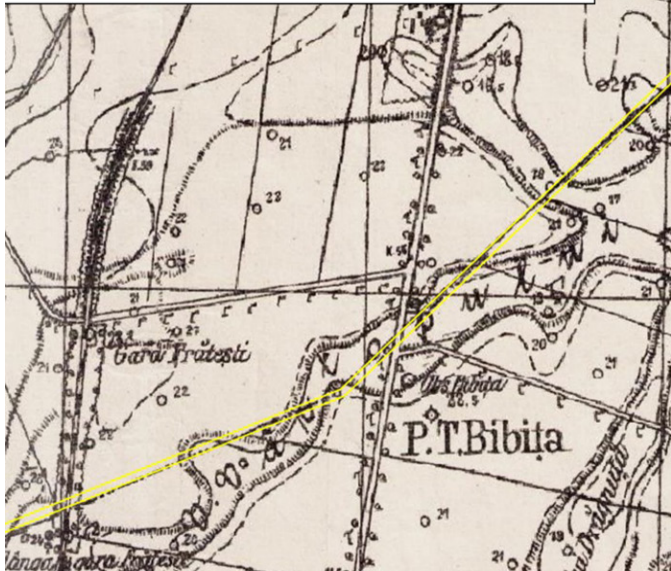

generale, fără indicii legate de cursul exact al hotarului. Prin urmare, comisia a recurs la a combina informația aceasta generală, cu mărturiile localnicilor.

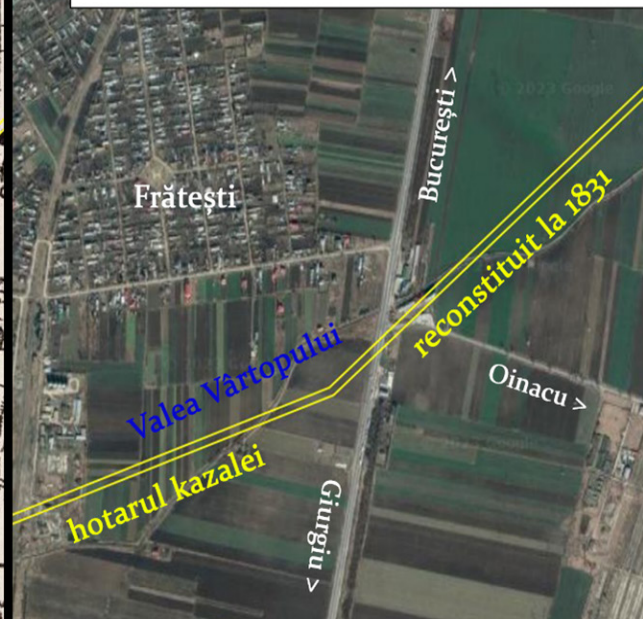
În ziua de 26 iunie comisia s-a întrunit în apropierea satelor Malu de Sus și Malu de Jos, adică la Răsărit de orașul Giurgiu. Acolo au fost adunați și locuitorii celor două sate, dar și din Paraipani, Găujani, Vieru și Hodivoaia. În total, 34 de bărbați adulți, inclusiv preoți. Lor

li s-au alăturat și mai mulți copii din aceste sate, dar și o figură care va deveni cunoscută giurgiuvenilor, și care va da și numele viitor al satului ce atunci era cunoscut drept „Paraipani”: doctorul Arsache. Aceștia au fost supuși jurământului înaintea Sfintei Cruci și Sfintei Evanghelii, iar preoții au fost puși să le explice și ei gravitatea aceluia jurământ și puterea pedepsei asupra celor ce urmau să mintă sau să ascundă adevărul prin simpla lor tăcere. După

Planurile directe de tragere, planșa 4238

Astăzi, Google Satelite

legământul solemn, locuitorilor le-a fost pusă întrebarea simplă, dacă știu pe unde curgeau vechile hotare despărțitoare dintre Țara Românească și kaza. Iar aceștia au răspuns că „*au știință prin auzire de la părinții și strămoșii lor*”, nu doar de hotar, dar și de încălcarea hotarului („împresurarea”) făcută de turci. Din primele arătări, mărturisirile locuitorilor au inclus și acele marcaje generale găsite de comisari în vechile hotărnicii: Gura gârlei Cama, Balta Mahărului, Drumul Banului, Gura Glâmbocelului.

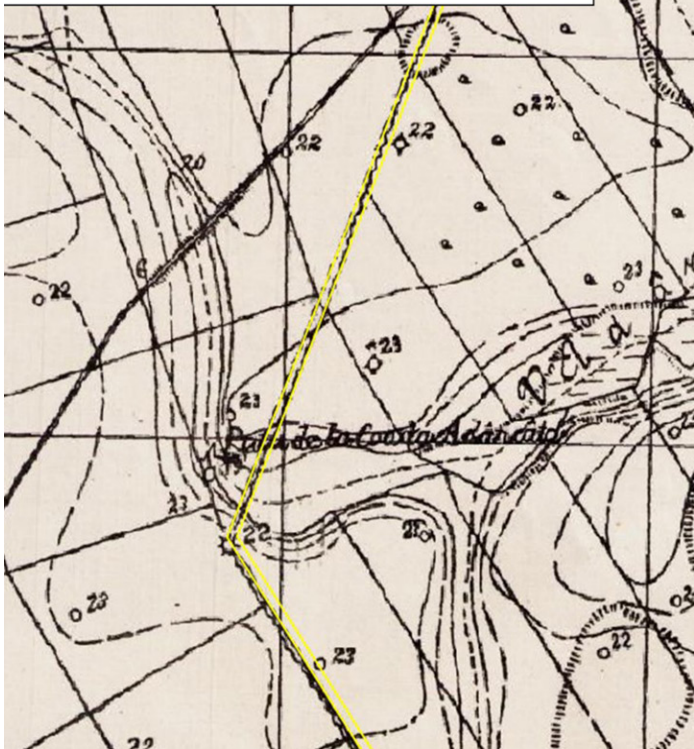
Văzând că detaliile oferite de localnici pot fi confirmate, comisia a purces cu aceștia pentru a localiza atât marile repere din documente, cât și pe cele mai mici, dar mai numeroase, care le legau. Au început din capătul răsăritean al fostei kaza, unde a fost identificat punctul de început al hotarului: gura gârlei Cama. Apoi, adunarea au purces către mai multe movile aflate la Nord.

Întregul proces ne arată practici și întâmplări atât de familiare proceselor de hotărnicire. La fiecare punct de cotitură a hotarului a fost făcut un semn special, sub care au fost îngropate anumite obiecte, notate apoi în procesul verbal al lucrării, probabil pentru a înlătura în viitor potențiale ambiguități legate de identitatea semnului. La gura Camii a fost înfipt un stâlp,

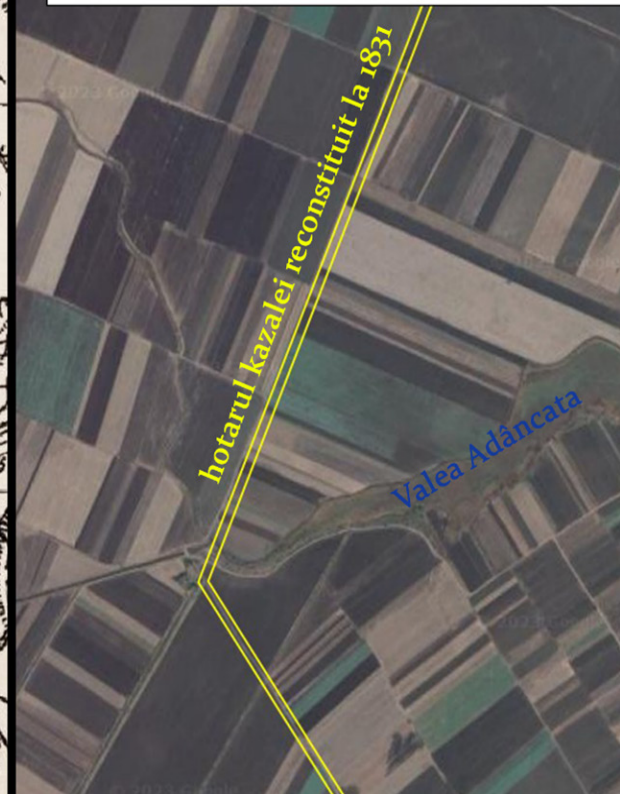
sub care s-a îngropat o monedă austriacă din 1828. La Movila Oii s-a pus tot un stâlp, cu o piatră și cioburi de oală sub el. La astfel de evenimente ce implicau schimburi sau delimitări de moșii, deseori se urma un obicei vechi, al baterii copiilor, pentru ținere de minte a evenimentului respectiv. Aici, însă, comisarii noii orânduiri au urmat calea opusă: au răsplătit copiii pentru asistarea la lucrarea de teren. Prima zi (26 iunie) s-a încheiau „*dând și la fieștecăre din copiii ce au fost față aduși, spre ținerea aminte a hotarelor ce s-au pus, câte douăzeci de parale în mână*”. A doua zi (27 iunie), patru dintre ei au primit câte un sfaș.

Desigur, au existat și mici contraziceri și incidente, dar care nu au fost suficient de mari pentru a compromite hotărnicia. La Movila Țiganului și Movila Oii, doi bătrâni au contestat arătarea celorlalți, susținând că movilele ce poartă aceste nume erau de fapt altele. Pe lângă vârstele lor, ce ar trebui ele însele să clarifice semne de întrebare legate de calitatea mărturiilor lor (s-au declarat ca având 86, respectiv 90 de ani), remarcăm și numele lor, care ne spune câte ceva despre populația satelor respective. Ei se numeau „Velcea sin Stoian Geantea” și „Petcu sin Ruse Căpran”, ambele vădit slave, probabil bulgărești. Contraziși însă de toți

Planurile directe de tragere, planșa 4137

Astăzi, Google Satelite

ceilalți, mărturia lor a fost ignorată, dar înregistrată de comisie.

Rezultatul acestei zile de lucru și a celor următoare a fost fără îndoială una din cele mai importante operațiuni topografice ale administrației românești de până atunci, făcută de un inginer care pare să fi aparținut unui neam de boieri moldoveni cu posibile origini grecești: Theodor Palladi. Rezultatul a fost un plan și un raport topografic, unul din cele mai detaliate din această epocă.

Fără a continua aici cu alte întâmplări din cadrul acestui eveniment, ne vom opri, sperând că cititorul este convins de potențialul acestui episod în cunoașterea istorică, nu doar a hotarului. În el recunoaștem efortul de integrare a vechii raia în teritoriul și administrația țării, suprapusă peste interferențele strategice ale Rusiei. Vedem o etapă în dezvoltarea cartografiei și topografiei românești, prin activitatea unor specialiști – se pare – autohtoni. Avem date despre locuitorii satelor ce cândva făcuseră parte din kaza, fără a mai vorbi de atâtea toponime și micro-toponime, legate de

cursuri de apă, văi, drumuri, siliști, stâne, vii, și altele.

Materialul produs de această comisie este impresionant. Cea mai mare parte s-a păstrat astăzi în fondul de Manuscrise a Arhivelor Naționale Istorice Centrale, în mai multe condiții³, ce conțin atât copiile vechilor hotărnicii (cele mai vechi cunoscute datând din secolul XVI), cât și procesele verbale ale lucrării de teren. Din păcate, nu am reușit să depistăm planul făcut de inginerul comisiei, Theodor Pallady. Tot la Arhivele Centrale s-a păstrat în original planul făcut pentru fosta kaza a Brăilei⁴, și, în copie, cel pentru Turnu⁵. Din fericire, însă, informația conținută în planul pentru Giurgiu a supraviețuit în alte forme. După aprecierea lui Nicolae A. Constantinescu, același hotar statornicit de comisie l-a regăsit în planul din 1874 al inginerului Simion Zefchide⁶, plan care iarăși ne-a rămas nedepistat. Hotarul însă a fost reprodus grafic în articolul lui N. A. Constantinescu despre kazaua Giurgiu. Cum importanța sa a fost de durată (căci a devenit hotarul domeniului Giurgiu), îl regăsim, marcat

dar neetichetat, și pe planurile directoare de tragere făcute de armata română începând cu sfârșitul secolului XIX⁷.

Hotarul s-a perpetuat

Astfel, din deducție în deducție, trecând prin condicile de la 1831, planul Zechide-Constantinescu, până la planurile directoare de tragere și situația actuală, vedem cum acest hotar și semnele sale nu s-au pierdut de pe fața pământului, ci s-au transformat în altceva. În cele mai multe cazuri, hotarul s-a perpetuat până azi sub formă de linii de proprietate ce despart diverse terenuri agricole, uneori chiar împrejurimi. Pentru că este vorba de separarea a pământuri ce cândva țineau de moșii și comune diferite, astfel de segmente se suprapun peste drumuri de țară. Este cazul, pentru a da un singur exemplu, al segmentului ce își are capătul în Movila Țiganului – loc ce poate fi identificat azi – și se îndreaptă spre Nord, spre Valea Adâncata, iar mai apoi întoarce către Est-Nord/Est.

În alte cazuri vedem cum noile contururi nu le respectă pe cele vechi, dar acestea din urmă traversează locuri relativ bine cunoscute sau circulate. Poate cel mai bun exemplu găsit până acum este intersecția dintre Șoseaua Giurgiu București (DN5) și drumul comunal 94 11-114, care duce la Oinacu (locul este cunoscut sub numele „Bibița”). În această intersecție șoseaua taie Valea Vârtopului, vale vizibilă și pe Harta Mitropoliei din 1831, și prin care cândva ar fi curs hotarul kazalei. Ne întrebăm câți șoferi, pasageri sau localnici, care trec zilnic prin acel punct, știu că el ar fi despărțit cândva Imperiul Otoman de Țara Românească? Cu siguranță că nu mulți.

Credem că urmele vechiului hotar al raialei sunt printre rămășițele istorice cele mai slab valorificate. Pentru că ele sunt legate de istoria orașului, de istoria țării și chiar de locuri pe care azi le distingem cu ochiul liber în satele din jurul Giurgiului – aparțin, deci, mai multor istorii locale, diferite puncte din vechiul hotar ar trebui măcar marcate, popularizate. Aceasta însă va fi posibilă numai după o revizitare a întregului material de arhivă produs de comisia de la 1831, care să pună pe hartă toate semnele și vechile toponime, dar și să îmbogățească istoria cunoscută a satelor implicate, a căror existență a atârnat atât de mult de limita kazalei.

Note

1. Vezi mai multe publicate în H.Dj. Siruni, „*Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării Românești*”, în **Revista Arhivelor**, V (1942-1943), p. 145.
2. Aici și în cele ce urmează: SANIC (Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale), *Manuscrise*, nr. 846, f. 189-195.
3. Am identificat până acum manuscrisele 846, 847 și 858.
4. SANIC, **Diplomatice**, nr. 148.
5. **Ibidem**, nr. 149.
6. Nicolae A. Constantinescu, „*Întinderea raialelor, cu deosebită privier la raiaua Giurgiului*”, în **Anuar de Geografie și Antropogeografie**, anul II (1910-1911), p. 75.
7. Vezi Constantin I. Brătianu, **Notițe despre lucrările cari au avut scop descrierea geometrică a României**, Academia Română, București, 1900. Am folosit planșele publicate de geo-spatial: www.geo-spatial.org/vechi/maps/download-planuri-tragere.php, consultat în aprilie 2023.

Restaurarea și conservarea tezaurului monetar de la Ianculești (județul Giurgiu)

Gabriela VILĂU
Mariana STANCU

În colecția de numismatică a Muzeului Județean „Teohari Antonescu” a intrat în primăvara anului 2022 un tezaur monetar descoperit în zona forestieră a satului Ianculești, județul Giurgiu. În urma evaluării și expertizei efectuate de către un specialist acreditat, monedele din tezaurul în discuție este încadrat din punct de vedere cronologic la începutul secolului al XIX-lea și reprezintă emisiuni ale sultanilor Mustafa al III-lea (kuruş – două exemplare), Abdulhamid I (atmişlik – șase exemplare și kuruş – un exemplar) și Selim al III-lea (yuzluk – 36 de exemplare), precum și doi taleri emiși pentru Ragusa în anii 1767 și 1773.

Bilion și argint

Din punct de vedere al materialului constitutiv, monedele au fost confecționate din bilion (45 de exemplare), respectiv argint (două exemplare). Nu credem că este lipsit de sens și interes să trecem în revistă câteva aspecte privind

utilizarea acestui aliaj în confecționarea monedelor. Astfel, în volumul **A Dictionary of Roman coins, Republican and Imperial**, se specifică faptul că termenul de *bilion* este utilizat de către numismații francezi pentru a desemna monedele de argint amestecate cu mult aliaj sau

Tezaur monetar înainte de restaurare

Tezaur monetar după restaurare

monedele de cupru care au în compoziție o mică cantitate de argint. Altfel spus, bilonul, un termen tehnic întâlnit în numismatică, este folosit în mod normal pentru confecționarea monedelor, medaliilor și jetoanelor care au în compoziție o cantitate de argint pur sub 50%, metalul de bază cu care este aliat în mod obișnuit fiind cuprul cu un amestec probabil de plumb, staniu sau alte impurități.

Numismații aplică denumirea și monedelor antice de argint, în special celor din seria romană și celor grecești, atunci când acestea sunt din punct de vedere al materialului sub ceea ce ar trebui să fie finețea standard medie a metalului, fiind extinsă de către aceștia și la ceea ce sunt monede false (cu toate că monedele sunt emise de stat sau de altă autoritate conducătoare) de cupru sau de alamă, placate sau acoperite cu argint și trecute cu valoare forțată ca monede de argint. Astfel, termenul este conceput pentru a acoperi o gamă largă de semnificații, variind de la un grad relativ mic în reducerea fineței monedei până la cea mai simplă pretenție de a avea vreo valoare intrinsecă.

La aceste explicații care țin de specificul tehnic a ceea ce presupune bilonul, adăugăm o observație cu caracter general, și anume faptul că astfel de monede au fost uzitate timp de mai multe secole în multe state europene, existând perioade în care s-a constatat fie o alterare, reducere a fineței monedei (a conținutului său intrinsec), fie creșterea procentului de material prețios în compoziția monedelor de bilon. Spre exemplu, monedele stamena din secolul al XII-lea, care păreau, din culoarea lor, a fi monede de cupru, erau din punct de vedere tehnic monede de bilon „negru” sau slab, conținând 6% argint la începutul secolului și niciun procent până la sfârșitul acestuia; din secolul al XIV-lea emisiunile de bilon au cunoscut o schimbare importantă, aliajul conținând aproximativ 20% material prețios, reușind astfel să arate ca monede de „argint”. Un alt exemplu pe care îl aducem în atenție este din perioada domniei lui Aurelian când în compoziția monedelor de bilon s-a constatat o creștere a conținutului de argint de la o medie de 3,49% înainte

de reformă la 4,1% după reforma monetară inițiată de acesta.

O atență restaurare și conservare

După această scurtă digresiune de ordin tehnic, revenim la subiectul propriu-zis al articolului nostru și începem prin a aduce în atenție constatările pe care le-am făcut în ceea ce privește starea de conservare a pieselor. Astfel, au fost identificate atât degradări fizice, cât și chimice, după cum urmează: depuneri de pământ, strat neuniform și discontinuu de produși de coroziune specifici cuprului, atât pe aversul, cât și pe reversul monedelor; fisuri, crăpături, perforări, multiple zgârieturi, margini rupte, nu foarte vizibile și un grad diferit de uzură, fapt ce indică o circulație intensă în epocă. Totodată, trebuie subliniat faptul că în cazul „*artefactelor care au ca material de constituție aliaje de două sau mai multe metale, metalul cel mai puțin nobil este corodat preferențial, lucru evidențiat prin prezența depunerilor produșilor de coroziune*”.

Debutul operațiunilor de restaurare s-a făcut după o atență examinare și evaluare a stării de conservare a pieselor, modalitățile de lucru desfășurându-se în mai multe etape, după cum urmează: într-o primă etapă s-a urmărit curățarea mecanică a depunerilor grosiere de pământ

fixate pe suprafața monedelor, acest pas reprezentând pregătirea pieselor pentru un proces ulterior de intervenție. Curățarea mecanică care a avut în vedere îndepărtarea stratului nedorit de pământ a fost efectuată fără a afecta suprafața originală a pieselor; a doua etapă a constat în aplicarea unui tratament chimic care a avut ca scop îndepărtarea de pe suprafața monedelor a ozixilor de cupru formați ca urmare a mediului de conservare. O a treia etapă, cea a neutralizării, urmată de conservarea curativă a pieselor, constituie o operațiune importantă în păstrarea pieselor împotriva efectelor degradărilor fizice și chimice.

Ținem să subliniem faptul că în intervențiile de restaurare efectuate au fost folosite substanțe și materiale reversibile, respectând principiile restaurării cuprinse în *Normele de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile*.

Odată finalizate aceste etape, este recomandat ca monedele din compoziția tezaurului în discuție să fie depozitate într-un spațiu în care microclimatul să fie permanent monitorizat, iar în ceea ce privește umiditatea relativă (UR), aceasta trebuie să fie menținută la un nivel scăzut (preferabil un mediu uscat, sub 30%, însă la o UR moderată, 40 – 55%, majoritatea metalelor nu vor prezenta probleme), fiind cunoscut faptul că metalele devin susceptibile la coroziune pe măsură ce umiditatea crește.

Tezaur de taleri din Occident (sec. XVI-XVII), descoperit la Urziceni

Rituri și ritualuri funerare la geto-daci.

Descoperiri din zona Giurgiu

Iulia RĂBÎNCĂ

Gabriel DUMITRU

În definirea vieții spirituale a comunităților stabilite la Dunărea de Jos sunt luate în considerare izvoarele istorice și arheologice, precum și religia geto-dacilor. Cunoștințele despre credințele geto-dacilor le avem de la Herodot care precizează: „Iată în ce mod sunt ei nemuritori. Ei nu (cred că) mor, dar cred că acei care au răposat merg la zeul Zamolxis; unii din ei mai dau acestui zeu numele Gebeleizis” (Herodot, Istorii, IV, 94) și de la Hellanicus din Lesbos, care, în Izvoare barbare din lucrarea Izvoare spune că „Zamolxis a fost un grec care a arătat geților din Tracia ritul inițierii religioase. El spunea că nici el și nici cei din tovărășia lui nu vor muri [...] și că se vor reîntoarce. Din totdeauna ei au crezut că aceste lucruri sunt adevărate. Aduc jertfe și benchetuiesc ca și cum mortul se va reîntoarce” (Hellanicos, Izvoare, I, p. 21).

Riturile funerare geto-dacice confirmate de cercetările arheologice

Din relatările izvoarelor antice rezultă că geto-dacii au practicat riturile incinerăției și înmormântății. Cu privire la înmormântare, izvoarele istorice precizează că trupul celor bogați „este expus timp de trei zile [...], apoi jertfesc tot felul de animale și, după un mare ospăț, înainte de care îl jelesc pe mort, îl înmormântează pe cel răposat, fie arzându-l, fie îngropându-l. Ei îi ridică apoi o movilă și statornicesc felurite întreceri, la care răsplățile cele mai însemnate se dau luptelor în doi cum este și firesc lucru. Așa se fac înmormântările tracilor” (Herodot, Istorii, V, 8). Legat de aceste obiceiuri tracice Stefan din Bizanț precizează că ele sunt caracteristice și geto-dacilor. Riturile

Cană de argint (Zimnicea)

Vas de bronz de tip oenochoe (Zimnicea)

funerare geto-dacice sunt confirmate și de cercetările arheologice. Astfel, s-a stabilit că încă din perioada de sfârșit a Hallstatt-ului și începutul perioadei Latène morții erau incinerati pe un rug funerar colectiv. Tot în această perioadă, raportul dintre incinerare și înhumare începe să se schimbe în favoarea primului rit.

După cum ne informează Herodot, ritualul se desfășura la rug, unde, în timpul ceremoniei sau la sfârșit, se spărgeau vase și se organizau dansuri rituale și banchete. Resturile cremației erau adunate și depuse în urne (vase de mărime diferite) într-o groapă pentru oamenii de rând sau acoperite de un tumul, în cazul elitei. Acestea erau așezate direct în groapă, în ciste sau pe ringul de piatră al tumulului. Practicarea ritului funerar al incinerăției este legat de purificarea corpului prin foc, considerat ca rupt din soare. În morminte s-au descoperit alături de rămășițele defunctului și unelte, arme, podoabe sau vase cu mâncare sau băutură.

Pe lângă incinerare se practica și înhumarea, dar în proporție redusă. De regulă, mormintele de înhumare aparțin în marea lor majoritate copiilor. În opinia unor specialiști, copii nu

aveau păcate, spre deosebire de adulți al căror spirit trebuia purificat prin arderea corpului, deoarece focul era considerat sacru. Aceste practici funerare se vor menține până la sfârșitul secolului V d.Hr. Începând cu secolul IV î.Hr., mormintele tumulare vor aparține doar unor războinici care au deținut o importantă poziție socială. Datorită inventarului bogat și divers, unele morminte au fost considerate „morminte princiare”. În marea lor majoritate, mormintele tumulare sunt de incinerare (cu ardere pe loc, în sensul că tumulul s-a ridicat peste fostul rug, fie în altă parte, pe un *ustrinum*), la care se adaugă cele de înhumare.

În societatea geto-dacică, îngroparea rituală a defunctului vorbește clar de adaptarea morții ca parte a religiei. În acest sens stau mărturie bogățiile necropolelor și mormintelor princiare. La Ferigile, în necropola din sec. VI – IV î.Hr. s-au descoperit 200 de morminte de incinerare cu un inventar bogat constând în arme de fier, obiecte de podoabă și piese de harnașament. Din perioada ce urmează amintim mormântul prințului trac de la Agighiol (în care s-au găsit schelete de cai cu plăcile de argint ciocănit ale bogatelor harnașamente, un coif de argint aurit, o pereche de cnemide de argint, câteva patere și un pocal de argint), coiful de aur masiv la Coțofenești, ryton-ul de la Poroina, de lângă Turnu Severin.

Incinerare și înhumare

Dintre descoperirile funerare identificate pe raza județului Giurgiu amintim necropola tumulară (sec. II – I î.Hr.) de la Popești, aflată la ieșirea din sat, în stânga drumului spre Novaci, pe terasa Argeșului. Inventarul funerar de la Popești este alcătuit din arme și alte artefacte de metal. Unul dintre mormintele tumulare conținea un fragment de coif care imită morfologia unei căști de luptă, un scut de paradă – denumit *umbo* – o spadă de tip celtic, un pumnal curb de tip *sica* cu teacă, un vârf de lance, o paftă de centură și o cămașă de zale. Din lucrarea *Dacorum Falces. Armele încovoiate*

Mormânt de înhumăție Latène

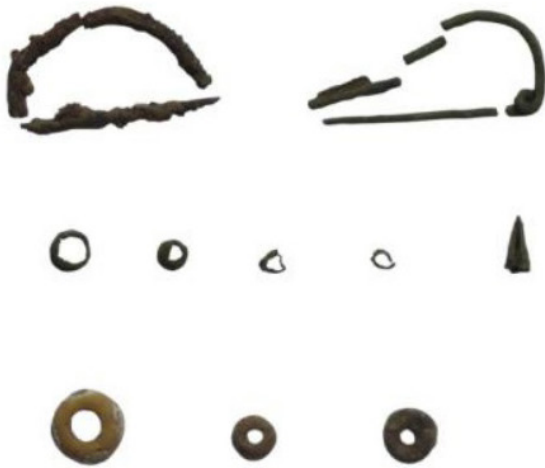
Mormânt de incinerăție Latène (Slobozia)

ale dacilor, publicată în 2016 și semnată de Cătălin Borangic, aflăm că pumnalele curbe de tip *sica* sunt cele mai caracteristice tipuri de arme curbe din „panoplia războinicilor traci” și, totodată, „pumnalele de tip *sica* sunt singurele arme curbe identificate în depunerile funerare nord-dunărene”. Pumnalele din această categorie aparțineau „celor mai înalte ierarhii politice

și militare din spațiul dacic [...], creionând o diferențiere între diversele categorii de războinici care utilizau alte arme curbe”. Armele războinicului (cuțitul, pumnalul, sabia și spada) erau considerate „atributele puterii, regale și/sau sacerdotale, simboluri ale autorității în vremuri când virtuțile războinice erau cele mai prețuite”. La Făcău, comuna Bulbucata a fost descoperit un mormânt de incinerăție care cuprindea un coif de bronz de tip chalcidic, patru vârfuri de lance, o zăbală și o cataramă.

Artefacte

Artefacte dintr-un mormânt de incinerare

Practicarea ritului incinerării este confirmată și prin descoperirea unui vas care conține resturi de oase omenești calcinate și două vârfuri de săgeți. Vasul se afla într-un perete de terasă, în apropiere de halta de la Daia. În anul 1957, tot la Daia, pe panta unui deal aflat în apropierea unei cărămidării a fost descoperit un „vas de lut și un vârf de lance de fier, îndoit ritual și cu urme puternice de trecere prin foc. Probabil că obiectele fac parte din morminte de incinerare”. Ambele morminte au fost datate în secolele II – I î.Hr.

Paralel cu ritul incinerării, geto-dacii au folosit și și înhumația. O astfel de situație este întâlnită la Slobozia, în punctul Drumul lui Rainea, unde, cu ocazia derulării unor cercetări

preventive în primăvara anului 2006, au fost descoperite două morminte (de înhumație și de incinerare), datate în perioada timpurie a epocii Latene (sec. V – IV î.Hr.). Mormântul de înhumație M1 conținea patru vase de lut din care două sunt lucrate cu mâna, iar celelalte două sunt lucrate la roată și podoabe constând în doi cercei de argint, din care unul a fost depus în partea dreaptă a craniului, iar celălalt a fost depus în zona bazinului. Mormântul de incinerare M2 avea inventarul funerar depus pe fundul gropii constând în podoabe (mărgel de lut și de bronz, fibule de bronz și de fier) și un vârf de săgeată de bronz.

În vestul Munteniei, la Zimnicea, a fost descoperită o necropolă geto-dacică care, din

Vase din necropola de la Zimnicea

Podoabe

Harnașamente

punct de vedere cronologic, se întinde pe o perioadă de patru secole (sec. IV – I î.Hr.). O parte dintre materialele arheologice descoperite în anii 1966-1975 de către Alexandrina D. Alexandrescu în punctul Câmpul Morților se păstrează la Muzeul Județean „Teohari Anto-

nescu” din Giurgiu. Inventarul funerar constă în ceramică getică și grecească, vase de metal, podoabe, unelte și arme de bronz și fier, piese de harnașament. Dintre aceste descoperiri se evidențiază o cană de argint și o cană de bronz de tip *oenochoe*.

Războiul ruso-turc din 1877–1878 și puterile europene (2)

Vladilen VINOGRADOV

Un alt punct slab al Tratatului de la San Stefano a mai fost, de asemenea, dezvăluit. Diplomația rusă, cu toată experiența și rafinamentul, chiar sofisticarea sa în afaceri, a subestimat gravitatea contradicțiilor privind problemele teritoriale dintre grupurile etnice individuale, contradicțiile care se intensificau pe măsură ce acestea au câștigat independența. Istoria a așezat popoarele din Balcani în fâșii, s-a întâmplat că insulele unei etnii se găseau poziționate în adâncurile așezării alteia. Timp de secole, ele au fost în diferite formațiuni statale și fiecare parte a interpretat trecutul în favoarea sa. Granițele „Bulgariei de San Stefano” au coincis cu teritoriul Exarhatului din 1870, subordonat canonic Bisericii Ortodoxe Bulgare. Ea era formată din 45 de eparhii, dintre care 15 aveau populație mixtă. Sârbii și grecii reprezentau o parte semnificativă, dacă nu cea mai mare parte, a enoriașilor acestora. În 1878, reprezentanții lor au considerat delimitarea întocmită la San Stefano ca fiind unilateral favorabilă Bulgariei și au insistat asupra revizuirii acesteia. Chiar și în timpul pregătirii tratatului, N. P. Ignatiev a avut parte de explicații extrem de neplăcute cu colonelul sârb G. Catargi, dar nu a dat atenție protestelor sale, crezând că balcanicii ar trebui să fie recunoscători Rusiei pentru beneficiile care le-au fost oferite. Cu românii, a apărut un conflict acut cu privire la revenirea Basarabiei de Sud la Rusia (în schimb, România a primit Dobrogea de Nord, mai populată și mai promițătoare din punct de vedere economic).

Reuniunea Congresului de Pace de la Berlin 1878
(Muzeul de Istorie de Stat, Moscova)

Un Tratat de Pace contestat

Bucureștiul nu a opus despăgubiri, dar a dorit și păstrarea capului de pod basarabean. Parlamentul de la București și presa erau în stare

de furtună, emisari guvernamentali au vizitat Londra, Viena, Berlin și Istanbul, recrutându-se drept aliați ai Marii Britanii, Austro-Ungariei și Imperiului Otoman în cazul marelui lor război

împotriva Rusiei. Trupele române s-au relocalat în nordul și vestul țării, pregătindu-se pentru un atac asupra fraților de arme de ieri. Și a apărut întrebarea: ar putea Tratatul de la San Stefano, căruia s-a opus țările care reprezentau o parte semnificativă, și poate chiar majoritatea populației peninsulei (Serbia, România, Grecia și albanezii), să asigure pacea și securitatea durabilă în Balcani? Între timp, Constantinopolul era la doi pași. Partea rusă i-a asigurat pe adversari că nu va ocupa orașul. Există deja o experiență de 200 de ani care vorbește de la sine. De șase ori trupele Rusiei au trecut Dunărea și au pătruns pe pământul balcanic, de două ori s-au apropiat la extrem de Istanbul, dar nu l-au invadat niciodată. Imperiul Rus nu a dobândit niciun centimetru de pământ balcanic. Desigur, au fost elaborate planuri de întărire a pozițiilor autocrației în regiune. Dar factorul expansiunii teritoriale lipsea. Se pare că Occidentul pur și simplu nu a înțeles acest lucru. Ei gândeau conform

unui șablon: victoria ar trebui să fie încununată cu pradă. Planuri expansioniste au fost atribuite țarismului, iar meritul le-a fost atribuit lor pentru faptul că aceste planuri nu s-au materializat.

Până în zilele noastre, istoriografia străină este încă plină de speculații cu privire la obiectivele agresive, de pradă ale Rusiei în Balcani. H. Kissinger a cedat tendinței generale în monografia sa fundamentală „**Diplomația**”. El repetă basmele de care toți deja s-au săturat ca de aguridă: Rusia „se uita cu lăcomie la populația slavă din Balcani” și visa „să obțină Constantinopolul și Strâmtoarele”. Europa a fost salvată de intrigile autocrației de către înțeleptul cancelar austriac K. von Metternich. În condițiile în care astfel de declarații apar la 120 de ani de la evenimentele descrise, atunci ne putem imagina ce se întâmpla în 1878. Cabinetul britanic, deputații Camerei Comunelor, lorzii și presa trăgeau de zor clopote de alarmă, acuzând Rusia cum că ea se străduiește să zdrobească Imperiul

Șarjă a cavaleriei ruse împotriva trupelor otomane (Plevna, septembrie 1877)

Otoman. Pe șoimi îi conduceau prim-ministrul Benjamin Disraeli și însăși regina Victoria. La sfârșitul lunii martie, ministrul de Externe Lord E. Derby, un susținător al soluționării pașnice a disputelor cu Rusia, și-a dat demisia. Portofoliul Ministerului de Externe a fost „capturat”, folosind expresia ambasadorului rus la Londra P. A. Șuvalov, de către marchizul R. Salisbury.

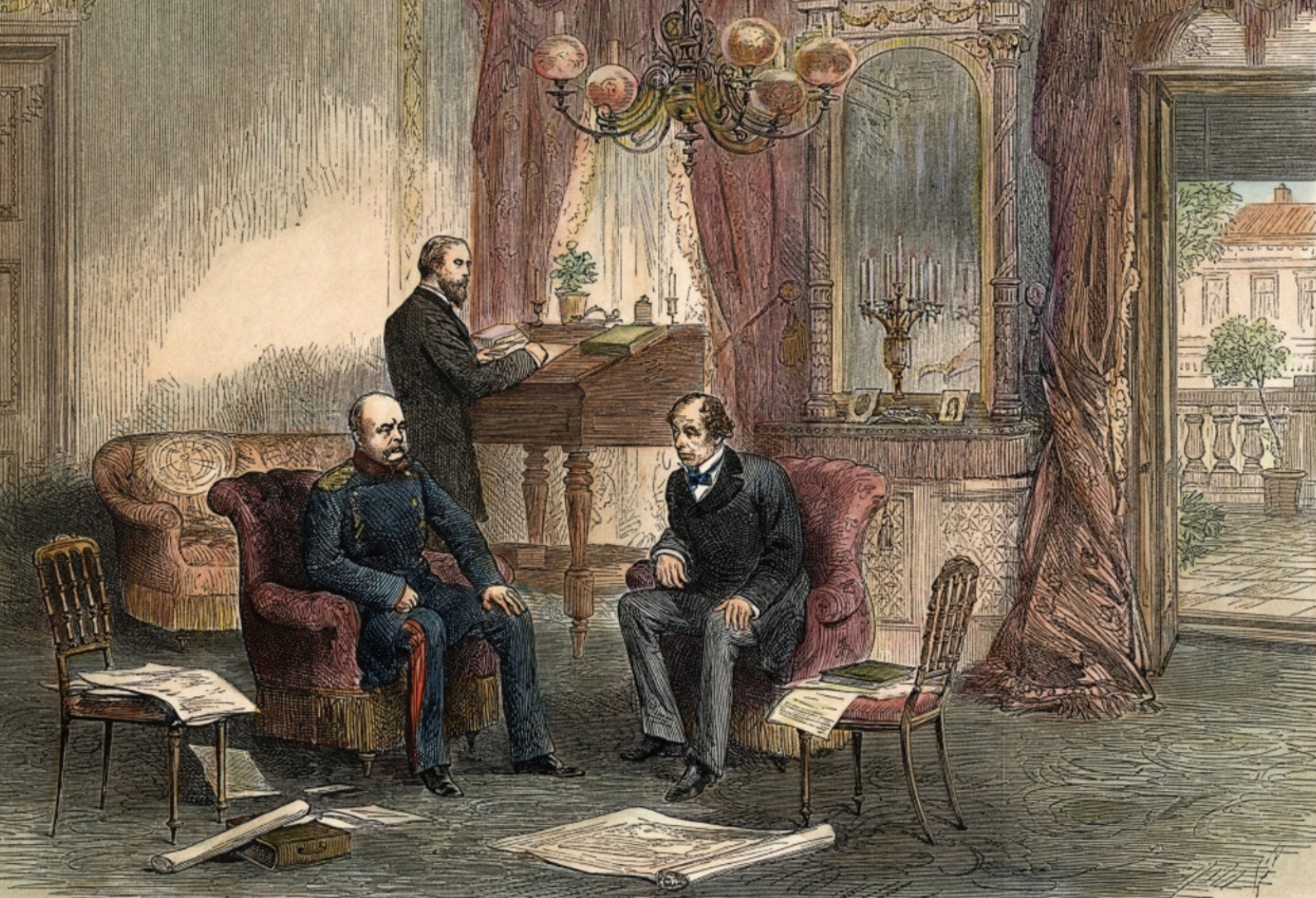
Ambasadorul rus se simțea inconfortabil în Londra, anterior ospitalieră și primitoare. El se plângea: **„Regina de-a dreptul și-a pierdut mințile. Constituția engleză nu este suficientă pentru a opri influența acestei femei care și-a băgat în cap ideea războiului împotriva noastră”**. El a cerut și a primit permisiunea de a se abține de la participarea la anumite recepții, pentru a nu asculta remarcile de zeflema, bruscare și insinuări absurde împotriva Rusiei. Campania neînfrănată din presă nu se mai potolea. **„Încercările noastre de conciliere eșuează. Spiritul războinic crește, britanicii văd doar două opțiuni posibile – fie război cu Rusia, fie umilirea Angliei. Dumnezeu să ne mântuiască de amândouă”**, comunica ambasadorul Rusiei țariste la Sankt-Petersburg. Pe document, apare remarcă lui Alexandru al II-lea:

Capitularea generalului Osman Pașa în fața înalților lideri militari ruși și români (Plevna, 28 noiembrie 1877)

„Da”. Desigur, la Londra, poziția Marii Britanii părea să fie plină de noblețe – nu este deloc vorba despre Imperiul Otoman, ci despre *„principiile fundamentale ale societății moderne, ale statului de drept”* care sunt afectate. Ar fi greșit să credem că britanicii erau în totalitate șovini. Unele discursuri din ambele Camere și petiții care erau prezentate în Parlament au relevat faptul că dorința de a arunca o privire sănătoasă asupra evenimentelor nu dispăruse. Astfel, în dezbaterea *Legii împrumuturilor militare suplimentare*, 11.285 de petiționari (229 petiții) s-au declarat în favoarea menținerii neutralității, 8.175 (89 petiții) au fost împotriva aprobării împrumuturilor, iar doar 54 (o petiție) au fost în favoarea creditelor. Totuși, rezultatul discuției din Camera Comunelor (364 de voturi împotriva și 64 de susținere a creditării) evidențiază în mâinile cui se afla puterea și autoritatea.

Ducele de Argyll a spus în Camera Lorzilor: **„Acțiunile Rusiei în circumstanțele actuale sunt pe deplin justificate, iar dacă acum apare o posibilitate de libertate pentru populația provinciilor turcești, atunci ei o datorează Rusiei”**. T. Sinclair a vorbit în același spirit în Camera Comunelor. Referindu-se la Războiul Crimeei, el a remarcat: **„Consider acest război cel mai stupid posibil și nu merită să-l repetăm”**. W. E. Gladstone, care încă nu era un „mare bătrân”, ci deja un „William al Poporului”, a venit cu revelații: *„Dacă Rusia va suferi un eșec, eșecul său va fi o nenorocire pentru umanitate, iar condițiile pentru masele suferinde de dragul cărora ar trebui să lucrăm, vor deveni mai rele decât înainte”*. El a vorbit despre politica britanică în cel mai nemăgulitor mod: **„Urcăm bolovanul lui Sisif pe un mal abrupt și, de îndată ce ne retragem mâna, se va rostogoli în jos”**. Dar nu el era acela care determina politica atunci. Și numărul semnatarilor petițiilor către Parlament se măsoară în câteva mii, însă nu ei erau domitorii minților. Omul de rând, care își imagina vag unde erau acești Balcani și care în mod absolut nu știa cine îi locuia, credea cu desăvârșire că ursul rus era feroce în acele locuri. Solul rusofobiei a hrănit arborele otrăvitor de jingoism,

Cancelarul Otto von Bismarck în dialog cu Benjamin Disraeli (Berlin, 1 iulie 1878)

„șovinism militant”. Valul său noroios a inundat Marea Britanie. Poeziile unui versificator, anterior puțin cunoscut, au câștigat o mare popularitate: „*Dacă trebuie să intrăm în luptă/Dați-vă la o parte din drum! Oh, jingo, Ne vom echipa navele,/Vom găsi oameni fără dificultate, Și apoi vom strânge bani! Oh, jingo!*”.

Parlamentul va transforma cu toată ascultarea posibilă deciziile Cabinetului de Miniștri în legi, va aproba un credit pentru nevoi militare în valoare de șase milioane de lire sterline și a chemat la datorie rezerviștii, a aprobat formarea a două noi corpuri de armată (s-a reușit echiparea unuia dintre ele). Puterea economică, financiară și navală a Marii Britanii a fost cea care înspăimânta. Împreună cu otomanii, Marea Britanie avea 20 de nave de luptă blindate în Marea Neagră și Strâmători, o escadrilă puternică în Marea Mediterană, o flotă puternică cu sediul la Portsmouth în Marea Mânecii Rusia țaristă avea doar o navă de luptă blindată „Petru cel

Mare” care era activă în Marea Baltică. Urma să fie un război de uzură, nu de anihilare, o blocare a țărmurilor Mării Baltice, Mării Negre și, eventual, al Mării Albe și Oceanului Pacific, o întrerupere a comunicațiilor peste Strâmători, o sufocare a comerțului, o stagnare lentă a vieții economice, o incapacitate financiară și sfârșitul cursului de reformă. Iar britanicii puteau sta în deplină siguranță pe insulele lor. Austro-Ungaria era aproape, destul de accesibilă pentru operațiuni militare. Însă prințul Otto von Bismarck a respins înfrângerea ei, avertizând: al II-lea Reich german nu va permite încălcarea pozițiilor suverane ale monarhiei habsburgice.

Compromisuri acceptate

Imperiul Otoman era în continuare inamicul. Războiul părea fără speranță pentru generalii ruși, chiar și teoretic. La 25 martie 1878, în jurnalul lui D. A. Miliutin a apărut o remarcă:

„Acum toți oamenii rezonabili înțeleg că în circumstanțele actuale” un război împotriva a jumătate din Europa „ar fi un dezastru pentru noi, în orice caz nu ne-ar putea aduce mai mult decât acum, pacea și să susțină în continuare demnitatea Rusiei”. Marele Duce Nikolai Nikolaevici și Marele Duce Mihail Nikolaevici au fost de aceeași părere. Generalul E. I. Totleben, care l-a înlocuit pe primul dintre ei în calitate de comandant-șef al Armatei Dunării, plănuia să desfășoare doar operațiuni defensive pentru următoarea campanie, fie și doar pentru a menține pozițiile existente. Pierderile Rusiei în numele eliberării popoarelor balcanice în 1877 – 1878 au însumat 248.654 de oameni – uciși, răniți, mutilați, bolnavi, înghețați. Singura perspectivă în viitor era să mai fie aruncați încă 50, 100 sau nu se știe câte mii de oameni în gura însetatului de sânge Moloch. Generalii sperau că diplomația va găsi o cale de ieșire.

Fiind în deplină izolare, diplomația rusă încerca, în preîntâmpinarea păcii, să reducă numărul potențialilor adversari printr-un acord cu unul dintre ei. Cancelarul Otto von Bismarck i-a sfătuit pe ruși să se îndrepte către Viena, deoarece habsburgii s-ar vinde mai ieftin. În martie 1878, N. P. Ignatiev a făcut o călătorie la Viena, care s-a încheiat cu un eșec total. Conteul G. Andrassy insista ca Bulgaria de după San Stefano să fie împărțită, Bosnia și Herțegovina să fie ocupate de către trupele habsburgice,

Voluntari bulgari care luptă împotriva trupelor otomane pentru a sprijini înaintarea trupelor ruse prin pasul Șipka (1877)

monarhia să anexeze insula Ada Kaleh de pe Dunăre, de importanță strategică, să fie reduse beneficiile preconizate în Tratatul de la San Stefano pentru Muntenegru și multe altele. Potrivit lui N. P. Ignatiev, Viena „fără niciun foc de armă și niciun efort” dorea să obțină toate beneficiile învingătorului și „să transforme tribul sârbesc” într-o „proprietate vasală a coroanei Sfântului Ștefan”.

Viena nu a fost un jucător cheie în coaliția care se forma împotriva Rusiei. Pentru Rusia nu avea sens să capituleze în fața Vienei și să rămână sub amenințarea războiului cu Marea Britanie, Imperiul Otoman și România. Nu mai rămânea decât să bată la ușile Londrei. Confruntarea periculoasă – navele britanice în Strâmători, trupele rusești pe țărm – a continuat. Dar pe corăbii nu au fost trupe de debarcare, nimeni nu a debarcat pe uscat de pe ele. Rușii, la rândul lor, nu au încercat să intre în Istanbul sau să ocupe peninsula Gallipoli la intrarea în Dardanele. Ambele părți au fost pe cât se poate de precaute și, în mod clar, nu au vrut să se grăbească în vâltoarea războiului. Pe ambasadorul Piotr Șuvalov, deși neoficial, în timpul plimbărilor călare în Hyde Park, unde miniștrii erau mult mai relaxați decât în birouri, l-au lăsat să înțeleagă că nu ar fi rău, în așteptarea Congresului, să se convină în prealabil asupra principalelor parametri ai reglementării. Sankt-Petersburg nu a avut de ales. Convorbirile călare s-au transformat în negocieri. La sfârșitul lunii mai, Piotr Șuvalov și Lordul Salisbury au semnat memorandumuri de înțelegere. Principala concesie pe care o conțineau ele a fost consimțământul Rusiei pentru formarea Principatului Bulgariei în limite înguste, cu un teritoriu extinzându-se la nord de lanțul muntos balcanic. La Sankt-Petersburg, condițiile au fost considerate dificile, dar totuși acceptabile.

La vestea acordului, a remarcat B. Sumner, publicul britanic a răsuflat ușurat: „Slavă Domnului! Războiul cu Rusia a fost evitat!”. S-ar părea că această remarcă nu se potrivește cu șovinismul rampant care domnea în țară. Dar una este să vorbești la mitinguri și cu totul

Intrarea solemnă a trupelor ruse în Sofia (pictură de P. N. Șarapov, 1878; Muzeul de Istorie de Stat, Moscova)

altceva este să-ți expui pieptul la gloanțe rusești. Amintirea războiului din Crimeea era încă proaspătă. Asediul Sevastopolului a durat 349 de zile. După încă un bombardament aprig, francezii au reușit să captureze Malakhov Kurgan, înălțimea care domină orașul. Britanicii au luat cu asalt cel de-al treilea Bastion, dar, după ce au acoperit abordările cu mii de cadavre, s-au retras. În alte zece localități, atacatorii au fost respinși. Succesul aliaților, din punct de vedere pur militar, a fost neglijabil, ei au ocupat jumătate din orașul atunci nu prea mare Sevastopol (40.000 de locuitori pe timp de pace). Mormane de pietre, cărămizi sparte și cenușă – asta au văzut invadatorii, după ce au plătit un preț groaznic. Potrivit datelor oficiale, clar subestimate, pierderile francezilor, britanicilor, turcilor și locuitorilor Sardiniei s-au ridicat la 73.000 de oameni, dintre care 22.800 erau britanici. În literatura în limba engleză, războiul Crimeei este numit inutil, lipsit de glorie, lipsit de sens și chiar imbecil.

Cancelarul A. M. Gorceakov a mers la Congresul de la Berlin la 1 iunie 1878 cu inima grea „pentru a termina jocul într-o poziție pierdută dinainte”, după cum scria într-o depeșă către țară, „confruntat cu voința rea a aproape întregii Europe”. Și, totuși, ar fi putut omite cuvântul „aproape”, deoarece delegația rusă se afla într-o singurătate deplină. Nu avea niciun sprijin din partea nimănui, nici măcar de la reprezentanții balcanici, aceștia acționând în culisele Congresului nu au servit drept sprijin pentru cancelarul Rusiei țariste. Un conflict aprig continua cu românii în jurul revenirii Basarabiei de Sud în componența Rusiei țariste în schimbul Dobrogei de Nord. Ministrul de Externe de la Belgrad, Jovan Ristić, a contactat delegația austriacă, ceea ce a fost, totuși, inutil pentru țara sa. Reprezentanții Greciei nu s-au zgârcit în adirmarea pretențiilor lor.

Situația de la Berlin s-a configurat mai rău ca niciodată pentru delegația rusă. Cancelarul Otto von Bismarck, sub a cărui președinție s-au desfășurat evenimentele, a încredințat părților

interesate discutarea unor probleme specifice. Cancelarul A. M. Gorceakov nu se simțea bine și deseori lipsea de la întâlniri. Cea mai mare parte a activității a căzut pe umerii celui de-al doilea reprezentant al Rusiei țariste, generalul de cavalerie Piotr Șuvalov. În istoriografia sovietică, Piotr Șuvalov, în calitate de fost șef de jandarmi, a fost marcat cu sigiliul lui Cain, care s-a manifestat în severitatea evaluărilor sale. Istoriografia din străinătate vorbește măgulitor despre el: **„Toți cei de la Congres au fost de acord că Șuvalov și-a îndeplinit sarcina ingrătă cu toată priceperea posibilă”**. Potrivit lui Disraeli, Șuvalov a luptat cu un talent și răbdare remarcabile într-o luptă dificilă și condamnată. Însă, contele Andrassy și lordul Salisbury l-au presat împreună și, mai târziu, Piotr Șuvalov își amintea de orele petrecute în discuțiile cu ei ca fiind cele mai dificile din viața sa.

Speranțele lui A. M. Gorceakov pentru asistența lui Bismarck, care încă mai zăboveau în sufletul său, s-au prăbușit. Cancelarul german

Bulgaria liberă
(Litografie de Gheorghe Danciov)

se îndrepta cu pași rapizi spre o alianță militară cu Austro-Ungaria, încheiată în 1879, iar Rusia i se părea un partener nesigur. În 1875, A. M. Gorceakov a contribuit la eșecul alarmei militare provocate de el. A devenit clar că Sankt-Petersburg va rezista unei noi încercări de a învinge Franța cu toată puterea ei. Prin urmare, Berlinul ar fi trebuit să contribuie la implementarea planurilor Vienei în Balcani, ceea ce s-a și întâmplat. Congresul a autorizat ocuparea Bosniei și Herțegovinei de către trupele austro-ungare. Populația îndelung suferindă a acestor provincii, instigatorii Crizei de Est, a devenit victima unei reglementări pașnice. Localnicii i-au întâmpinat pe ocupanți cu armele în mână, așa că noii stăpâni ai zonei au fost nevoiți să-și stabilească puterea prin forța armelor.

Principala victimă a Congresului de Pace de la Berlin a fost Bulgaria de la San Stefano. Teritoriul său a fost tăiat și micșorat de trei ori, doar partea de nord a dobândit statalitate cu drepturi depline, deși sub formă de autonomie, dar cu drepturi foarte largi. Cancelarul A. M. Gorceakov a reușit să realizeze aderarea la Principat a districtelor Sofia și Varna, la sud de Creasta Balcanică. Restul Bulgariei de Sud, sub numele de Rumelia de Est, a primit doar autogovernare locală, condusă de un guvernator creștin.

Țările balcanice nu au primit drept de vot la Congres. Reprezentanții Greciei și României au fost ascultați, dar argumentele lor nu au fost luate în considerare. Cancelarul Otto von Bismarck considera că popoarele balcanice nu sunt parte din civilizația europeană. El le-a spus albanezilor că nu știa deloc de existența lor. Lordul Benjamin Disraeli a vorbit despre „creștinii turci” destul de disprețuitor. Dar ei toți, cu excepția bulgarilor, au ajuns la Berlin cu un set de pretenții, care nu se distingeau prin modestie. Reprezentanții României, Ion C. Brătianu și Mihail Kogălniceanu, au venit cu un memoriu în care au insistat asupra păstrării Basarabiei de Sud, alipirii de Principat a Dobrogei de Nord, Deltei Dunării și compensării cheltuielilor sale militare în valoare de 100 milioane de franci.

Ivan Sergheevici Aksakov (1823-1886) a fost un publicist rus, poet, persoană publică, unul dintre liderii mișcării slavofile (pictură de Ilia Repin, 1878; Galeria de Stat „Tretiakov”)

Șeful guvernului grec, T. Delianis, era ocupat cu alipirea la regat a insulelor Creta, Epir și Tesalia. El a revendicat, de asemenea, pământurile macedonene. Cât despre Creta, a fost refuzat, dar o parte din Epir și Tesalia au fost obținute în 1881. „Deși la Congresul de la Berlin vocea Regatului grec a sunat în șoaptă”, a scris cercetătorul grec E. Kofos, „diplomația occidentală și în primul rând cea britanică a folosit «cartea greacă» pentru a restabili stăpânirea turcă în Macedonia și Tracia”. Cel mai mare succes din culisele Congresului l-a obținut șeful diplomației sârbe, Jovan Ristić care fără să înștiințeze Scupcina (Adunarea Națională a Serbiei), a încheiat un acord comercial cu Austro-Ungaria și, de fapt, a subordonat politica externă a Principatului de la Belgrad controlului austriac. Dar creșterile teritoriale ale Serbiei păreau solide – 11.000 km² (în loc de cele 8.000 promise la SanStefano). Dar Congresul nu putea să nege victoriile Rusiei și nici nu a putut arunca Tratatul de la San Stefano la coșul de gunoi. Totodată, în raport cu țările balcanice, atât Londra

cât și Viena sperau să-și consolideze pozițiile în aceste țări și, prin urmare, erau nevoite să țină seama într-o anumită măsură de dorințele acestora. Muntenegru și-a dublat teritoriul, nu l-a triplat, așa cum prevedea Tratatul de la San Stefano, dar a obținut acces la Marea Adriatică prin portul Bar. Condițiile din Tratatul de la San Stefano referitoare la România au fost consacrate și în Tratatul de la Berlin.

O compoziție artificială și schimbarea statu-quo-lui

Deciziile Congresului de la Berlin au luat prin surprindere opinia publică din Rusia. Represiunile comise împotriva Bulgariei au făcut o impresie deosebit de deprimantă. Cancelarul A. M. Gorceakov și colegii săi au devenit țapii ispășitori pentru prăbușirea speranțelor neîmplinite, diplomaților li s-a schimbat cununa de laur a câștigătorului cu coroana de spini a martirului, un val de articole dure și jignitoare s-a prăbușit asupra lor. În contextul general, s-a remarcat în mod deosebit hrisostomul slavofililor I. S. Aksakov, adresându-le confrăților săi din Moscova un discurs fulgător: diplomații occidentali „smulg coroana victoriei de pe capul Rusiei” și au fixat în locul ei „o șapcă de clown cu zornăitori. Cuvântul devine mut, gândul se blochează în fața acestei extravagante nebunești a minților diplomatice, în fața acestei grandiozități a servilismului”. Ceva asemănător, dar nu atât de pitoresc, scria M. N. Katkov în „Moskovskie Vedomosti”: „Rusia era la o aruncătură de băț de la Constantinopol, putea să ocupe toate punctele dominante de pe Bosfor și Dardanele și să asigure și să apere pacea de încercările ostile. În schimb, potrivit Tratatului de la Berlin ca amintire a războiului au fost păstrate doar petice ale Tratatului de la San Stefano încheiat mai devreme”.

Știrile de la Berlin erau percepute emoțional și în Marea Britanie, dar nu cu durere și jale, ci cu triumf. „Eroii Congresului”, Benjamin Disraeli și Lordul R. Salisbury, au fost întâmpinați ca triumfători. Regina le-a acordat înaltul Ordin al

Jartierei, presa, potrivit lui Katkov, i-a lăudat la un nivel care nu era deloc acceptabil conform decenței, dezbaterile din Parlament au avut loc sub semnul gloriei. Drept disonanță, în contrast cu ele, a sunat discursul liderului opoziției liberale din Camera Lorzilor, contele D. Granville. El a remarcat: **„Cu adevărat, nu pot înțelege cum poate fi privit Tratatul de la Berlin altfel decât ca oferind Rusiei tot ceea ce și-a dorit cu adevărat și a dorit să primească”**. D. Granville i-a întors pe participanții la discuții din cer pe pământ. Era o tradiție de multă vreme, însumând rezultatele războiului, să fie comparat ceea ce a fost înainte cu ceea ce s-a întâmplat după. În 1878, tradiția a fost ruptă: părțile comparau – cea rusă cu profundă tristețe, cea engleză cu jubilarie – Tratatul de la Berlin cu Tratatul de la San Stefano, pierzând din vedere faptul că acesta din urmă, fiind respins de Serbia, România, Grecia și albanezi, adică țările, ce reprezentau o parte semnificativă, dacă nu majoritatea, a populației regiunii, nu aveau nicio șansă de existență pe termen lung și nu puteau asigura nici stabilitate, nici pace durabilă în regiune. Dacă, totuși, ne întoarcem la tradiție și ne orientăm spre situația antebelică, atunci nu va mai fi nicio urmă de evaluare peiorativă a rezultatelor războiului, Rusia a obținut cu adevărat tot ce și-a dorit și la ce aspira. În documentele pe care le-am menționat mai sus, scopurile războiului sunt conturate în mod realist și modest, nu se menționează în niciun fel Bulgaria Mare, în Convenția de la Budapesta din 1877, Sankt-Petersburg-ul și-a consemnat refuzul de a forma un stat mare în Balcani, fără vise prea înalte, care s-au ivit mai târziu sub influența îmbătătoare a victoriilor și a gloriei. Așa că D. Granville a spus adevărul. Și mai mult de atât. Au trecut 130 de ani, dar nici o singură dată nu a apărut măcar o licărire de speranță pentru construirea unei structuri precum cea din Tratatul de la San Stefano.

Și în Rusia s-au auzit voci sobre, cu o evaluare întemeiată a situației. În numărul din august al revistei „*Vestnik Evropî*” („*Vestitor al Europei*”) pentru 1878 a apărut un articol, al

Boris Nikolaevici Cicerin (1828-1904) a fost un jurist rus, unul dintre fondatorii studiului de drept constituțional în Rusia, filozof, istoric, publicist și profesor
(pictură de Vladimir Sherwood, 1873)

cărui autor susținea că Tratatul de Pace de la Berlin nu trebuie considerat o înfrângere pentru Rusia, s-au realizat multe, împărțirea Bulgariei nu va dura mult, unificarea celor două părți ale sale nu era departe, unele articole din Tratatul de Pace de la San Stefano ar trebui chiar să fie anulate din cauza irealității lor totale. Publicistul și persoana publică B. N. Cicerin, unchiul viitorului Comisar al Poporului sovietic pentru Afaceri Externe, și-a exprimat în mod argumentat același punct de vedere într-o notiță găsită în documentele împărătesei Maria Alexandrovna, după moartea ei. În ea, autorul respingea tot felul de născociri de politică externă slavofile: **„Niciun rus care judecă rezonabil nu se gândește la cucerirea și la anexarea Constantinopolului. O astfel de decizie nu ar întări, ci ar slăbi Rusia. Centrul de greutate ar fi transferat de la nord spre sud, spre tărâmurile non-ruse. Dacă Rusia trebuie să rămână Rusia, ea nu poate să-și părăsească locul și să se așeze lângă Mediterana** (și iată aici o notiță pe document scrisă

de mâna lui Alexandru al II-lea: «Pe bună dreptate»”. Era încă prea devreme pentru a distruge Imperiul Otoman, credea B. N. Cicerin: **„Nenumărate dificultăți vor apărea din partea popoarelor eliberate, imature, care se ciocneau între ele, la care s-ar adăuga și inevitabila rivalitate a puterilor europene”**. B. N. Cicerin a prevăzut transformarea Balcanilor în *„pivnița de pulbere a Europei”*. Prin urmare, considera el, graba era de prisos, ci trebuia așteptat până când *„corpul decrepit al Turciei”* se destramă de la sine. El a găsit cuvinte de încurajare și sprijin pentru diplomații care au devenit vinovați fără vină: **„Oamenii de stat care au încheiat Tratatul de la Berlin și-au pierdut, fără îndoială, popularitatea în Rusia, dar au dreptul la recunoștința incontestabilă a fiecărui rus”**.

În concluzie, ce a fost înainte și ce s-a realizat după război. Anul 1876 este înscris cu sânge în analele balcanice. Pământul bulgar a fost inundat cu sânge. Serbia învinsă și zdrobită a oprit lupta, reluând-o abia la sfârșitul anului 1877 sub aripa rusă. Rebelii bosniaci și cei din Herțegovina erau epuizați fără nicio speranță de succes. Eforturile României de a obține independența prin negocieri au eșuat. Restabilirea pe scară largă a puterii Sublimei Porți a fost doar o chestiune de timp. Războiul a schimbat totul. Rusia a șters de pe hartă ultimele rămășițe din Războiul Crimeii și Pacea de la Paris din 1856. Basarabia de Sud a revenit în componența Imperiului. În Transcaucazia, granițele sale s-au extins datorită alipirii localităților Kars, Ardagan și Batum. Acesta din urmă a trebuit apărat într-o luptă crâncenă (din fericire, diplomatică) cu britanicii, care „au uitat” că, în conformitate cu acordul din mai, portul trecea la Rusia. Lordul R. Salisbury a insistat ca orașul să rămână pentru Turcia. P. Șuvalov nu a reușit să elimine această insistență încăpățânată. A trebuit să intervină A. M. Gorceakov, care a obținut o soluție favorabilă a problemei într-o variantă oarecum relaxată: Batum a primit statutul de „porto-franco”, deschis comerțului și nu era subiect pentru înarmare. Cu toate acestea, după câțiva ani, autocrația a

uitat de restricțiile impuse. Baiazid, totuși, a rămas parte din Imperiul Otoman.

Pe cea mai importantă problemă a recunoașterii internaționale a independenței de stat a Serbiei, României și Muntenegrului, Congresul s-a înclinat în fața voinței Rusiei. Niciuna dintre marile puteri dinaintea crizei nici nu s-a gândit la o asemenea recunoaștere, și nici una nu a îndrăznit să încalce acest rezultat al revoltelor și a războiului. Cele trei popoare au început să ducă o viață de stat integrală. Din acest eveniment fatidic, o linie directă duce la Primul Război Balcanic din 1912 în care armatele unite ale Serbiei, Bulgariei și Muntenegrului au învins Imperiul Otoman. Prin Actul Congresului de Pace de la Berlin a fost, după o neființă, care a durat aproape 500 de ani, restabilită statalitatea poporului bulgar, însă, într-o variantă trunchiată față de hotărârile de la San Stefano, fără acces la Marea Egee, și într-o formă dezmembrată. Țara a fost tratată atât de grosolan și fără ceremonii, încât și chiar atunci a început să se întărească convingerea că o asemenea stare nefirească nu va rezista timpului. D. A. Miliutin și-a exprimat încrederea că *„o mică Bulgaria autonomă formată în nordul Balcanilor va servi drept nucleu pentru unificarea întregului popor bulgar”*. Tovarășul ministrului (*vice-ministrul, n.t.*) de externe, N. K. Girs (Giers) instruia diplomații pe teren: scopul final al politicii ruse era unirea Rumeliei de Est cu Principatul Bulgar. Generalul E. I. Totleben s-a ocupat de dezvoltarea premiselor materiale pentru fuziunea celor două Bulgarii, lăsând în Principat un întreg arsenal de arme, cai pentru cavalerie și corăbii pe Dunăre, după ce trupele ruse s-au retras de acolo. 300 de ofițeri ruși și 2.700 de grade inferioare s-au alăturat armatei bulgare. Chiar și în Marea Britanie, liderii politici au înțeles absurditatea dezmembrării unui popor. Același D. Granville îl întreba ironic pe prim-ministrul Marii Britanii: *„Nobilul lord pare să creadă că toate dificultățile sunt eliminate într-un mod simplu, numind unul dintre popoare rumelienii răsăriteni în loc de bulgarii sudici?”*. Ziarul „Daily News”, un fel de cioara albă din turma neagră șovină a

jurnalismului de atunci, scria: „A fost creată o compoziție artificială. În același timp, oricât de viclean ar fi ea compusă, nu poate rezista la șocuri”.

În 1885, cele două Bulgarii s-au unit fără niciun fel de șocuri majore. Celelalte două „fapte rele” ale Congresului nu s-au epuizat atât de repede. Diplomația britanică, profitând de înfrângerea Turciei, a organizat o bază navală pe insula Cipru, sub pretextul de a-și securiza protejatul de mitica amenințare din partea Rusiei. Ocupația austro-ungară a Bosniei și Herțegovinei a durat până la sfârșitul Monarhiei Habsburgice. Bosniacii nu s-au împăcat niciodată cu soarta lor. Tentativa de asasinat din iunie 1914 efectuată de un membru al societății secrete Mlada Bosna, G. Princip asupra moștenitorului tronului Franz Ferdinand, care s-a finalizat cu moartea Arhiducelui și a soției sale, a fost un prolog al Primului Război Mondial. Balcanicii au rămas nemulțumiți de reglarea situațiilor de la Berlin: bosniacii de pierderea

autonomiei promise la San Stefano, iar bulgarii din motive care nu necesită explicații. Durerea din cauza masacrului săvârșit la Congres nu s-a potolit la Sofia unde se comenta: „Disraeli, Andrásy și Bismarck au sfâșiat Bulgaria de la San Stefano și au aruncat-o în gura înrobitorului de sute de ani”. În Serbia, tratatul a fost anatematizat, în ciuda achizițiilor teritoriale primite. Visul despre un Principat ca un Piemont balcanic, unificatorul tuturor pământurilor naționale, s-a prăbușit. Nici măcar nu a fost posibilă alipirea Bosniei, care ar fi îndeplinit și dorințele populației locale. România a dobândit Dobrogea de Nord cu o populație de 112.000 de oameni și porturi în Constanța și Sulina, dar s-a despărțit de Basarabia de Sud. Bucureștiul a continuat să rămână în stare de conflict cu Sankt-Petersburg, și în 1883, evident în scopuri revanșiste, s-a alăturat blocului militar al Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei, îndreptat împotriva Franței și Rusiei.

Harta sud-estului Europei după Congresul de Pace de la Berlin (1 iulie 1878)

Se părea că venise timpul ca autocrația să exclame: „*Jale învingătorului!*”. Dar emoțiile post-belice s-au potolit treptat, calculele conjuncturale au fost înlocuite de o evaluare solidă a aspectelor pozitive și negative ale celor întâmplate, iar primele au prevalat în mod decisiv. Între rezultatele de la Berlin și calculele antebelice ale principalului oponent al Rusiei, adică cabinetului britanic, există „o distanță enormă”. Lordul Derby, orientat conciliant, a respins chiar și formarea unei Bulgarii mici, considerând-o precursorul morții Imperiului Otoman. Lordul Salisbury, care l-a înlocuit în funcția de șef al Ministerului de Externe, într-un memoriu din 1 aprilie 1878, s-a opus acordării accesului Bulgariei la Marea Neagră, întoarcerii Basarabiei de Sud în Rusia și alipirii portului Batum la aceasta. Toate aceste setări au eșuat. Rusia nu numai că a șters ultimele urme ale înfrângerii Crimei, ci a *îngropat doctrina britanică a status quo-ului*, care prevedea conservarea inviolabilității puterii Imperiului Otoman în Balcani. Centrul de protecție a intereselor imperiale ale Marii britanii s-a mutat din zona Istanbulului și Strâmtoarelor Mării Negre în Egipt, la Canalul Suez. Ministerul de Externe britanic a fost atât de obsedat de această confruntarea, încât a ratat apariția pe arena internațională a unui rival formidabil în persoana celui de al-II-lea Reich german.

În 1882, în Imperiul Otoman a apărut o Misiune Militară Germană, trei ani mai târziu, von der Goltz, viitorul feldmareșal, a devenit șeful ei și condus-o timp de zeci de ani. Și astfel, a început „epoca lui von der Goltz”. Capitalul german s-a revărsat intens în țară, în primul rând în construcția de căi ferate. În 1899, firmele Reich-ului au primit o concesiune pentru construirea mării rute Berlin – Byzantium – Bagdad. În ceea ce privește influențarea politicii Imperiului Otoman, Marea Britanie a trecut la coada listei puterilor, iar la Sankt-Petersburg s-a urmărit cu îngrijorare cum armata turcă se înarma cu puști germane și cu tunuri Krupp.

Imperiul Otoman nu s-a putut recupera de la înfrângerea militară din 1878 și început să alunece parcă pe plan înclinat, pierzând inde-

pendență, schimbând, ce-i drept, patronul – din Marea Britanie în Germania. Iar statele balcanice, consolidându-se, își sporeau independența. Ritmul dezvoltării lor economice s-a accelerat, ca și formarea culturilor naționale, a continuat căutarea formelor statale, a căilor de dezvoltare socială și politică. Spre meritul diplomației ruse, ea nu a încercat niciodată să impună ceva de genul autocrației balcanicilor, ci, dimpotrivă, a fost implicată în introducerea principiilor constituționale în Insulele Ionice, Serbia, Principatele Dunărene și Bulgaria. Dar autocrația a continuat să rămână în ochii balcanicilor educați un sistem de guvernare odios. Ei căutau un model de urmat în Occident, de unde și pierderea fostei influențe oficiale a Rusiei în regiune, pe măsură ce părțile sale și-au câștigat independența. Acest proces a fost asociat nu doar cu fenomene pozitive. Mai era vehementă în opinii și, mai rău, în decizii. Fiecare dintre părți a interpretat istoria complicată a regiunii în favoarea sa, ceea ce a creat teren pentru nenumărate ciocniri. În 1885, a izbucnit un război între Serbia și Bulgaria, iar puterile au trebuit să despartă bătăușii, iar Balcanii au dobândit treptat gloria sumbră a pivniței de pulbere din Europa. Dar asta nu mai este vina Rusiei. Se pare că și până astăzi rezultatele Congresului de la Berlin nu au fost apreciate conform valorii lor. Mass-media noastră este încă în extaz de cele înfăptuite de Ignatiev. Revista „Vokrug Sveta”, publicată în mii de exemplare, susținea: **„Finala: triumful San Stefano. Rușinea Berlinului”**.

Însă, din partea istoricilor notorii se aud alte recenzii. Potrivit academicianului A. L. Narohnitsky, **„puterile occidentale au reușit să slăbească, dar nu au reușit să șteargă rezultatele războiului ruso-turc și ale mișcării de eliberare a popoarelor balcanice”**. K. B. Vinogradov mărturisea: Marea Britanie și Austro-Ungaria nu au putut modifica semnificativ condițiile de la San Stefano, care priveau direct Rusia. Tratatul de la Berlin, în esență, a fost un „compromis gigantic”. Istoricul B. Jelavich a dat, în esență, o evaluare similară a

acțiunilor Congresului: „**Dacă comparăm rezultatele acestuia cu aspirațiile extravagante ale panslaviștilor, atunci ele, desigur, nu sunt o victorie diplomatică, dar este îndoielnic că în aceste circumstanțe s- ar putea realiza mai mult**”. În opinii, nu există opoziție între un act și altul. Tratatul de la San Stefano este o verigă în lanțul procesului de soluționare a păcii, care a făcut posibil ca, pe lângă o serie de probleme, acest Congres să fie pus față în față cu existența unei înțelegeri. Tratatul de la Berlin nu poate fi numit rușinos; el a înlăturat ultimele condiții ale Păcii de la Paris din 1856, dificile pentru Rusia, i-a returnat Basarabia de Sud, i-a permis alipirea unor teritorii din Transcaucazia,

a recunoscut independența de stat a Serbiei, României și Muntenegru, a redat, după o pauză de aproape 500 de ani, statalitatea poporului bulgar, a dat Imperiului Otoman o lovitură din care acesta nu și-a revenit, a îngropat doctrina de status-quo, cu ajutorul căreia s-a ținut pe picioare sub egida patronilor săi conduși de Marea Britanie, a reconturat întregul sistem de protecție a intereselor britanice, a transferat centrul acestui sistem din zona Strâmtorilor Mării Negre spre Canalul Suez. O nouă eră a început în istoria Peninsulei Balcanice, când popoarele balcanice înseși au început să fie prima vioară în afacerile lor.

8854, P. Z. - MOSCOU, LA PLAOE ILJINKA

Monumentul din Moscova ridicat în onoarea victoriei în Războiul de la 1877 - 1878

Interesele geopolitice și strategice ale Antantei și ale României în Marele Război din 1914 – 1918 (3)

Constantin CORNEANU

În urma eșecului campaniei militare a României din vara-toamna anului 1916, în parte și datorită neintervenției în luptă, cu energie și devotament, a trupelor ruse, frontul s-a stabilizat la porțile Moldovei. La începutul anului 1917 se aflau pe teritoriul Moldovei peste 1.000.000 de soldați ruși constituiți în Armatele 4, 6 și 9 ruse, care, împreună cu Armatele 1 și 2 române, alături de Armata 8 rusă din Bucovina, formau *Frontul Românesc*. Izbucnirea Revoluției Ruse din Februarie 1917, urmată de abdicarea țarului Nicolae al II-lea la 3 martie 1917, avea să pună în dificultate pe planificatorii campaniei militare a Antantei din vara anului 1917.

Sacrificiul de necontestat al unui aliat contestat

Reorganizarea Armatei Române cu sprijinul Misiunii Militare Franceze, în iarna – primăvara anului 1917, încercările de alianță dinastică cu

familia Romanovilor, prin căsătoria principelui Carol cu prințesa Olga, precum și planificările strategice inter-aliat pentru ofensivele anului 1917, au mai temperat din animozitățile româno-ruse după campania din toamna anului 1916.

Artileriști români care bombardează pozițiile germane de la Mărășești (august 1917)

În vâltoarea Bătăliei de la Mărășești (24 iulie – 21 august 1917) au existat unități militare rusești din compunerea Armatei 4 ruse care au urmat modelul nefast al Diviziei 34 infanterie ruse, retrasă precipitat de sub focul artileriei germane, ceea ce l-a făcut pe generalul Henri M. Berthelot să adnoteze în jurnal: **„Trupele ruse s-au dovedit extrem de neomogene: unele au luat-o la fugă, cu lașitate, la prima bubuitură de tun; altele au contraatacat viguros și, după ce au luptat energic câțeva vreme, au făcut stângă-împrejur, sub un bombardament de intensitate obișnuită”**. În pofida acestor evenimente neplăcute pentru onoarea Armatei Ruse, au existat alte numeroase unități rusești care și-au făcut datoria în timpul Bătăliei de la Mărășești. Unitățile Corpului 8 Armată rus care luptaseră cu succes la Mărăști au reușit să mențină, prin lupte grele, linia de legătură între Armatele 1 și 2 română. Artileria rusă care *„părea recrutată de pe altă planetă”*, după cum aprecia un observator român, a susținut bătălia infanteriei române, aflată în impas, din pădurea Răzoare și a împiedicat pe germani să câștige teren. În cursul zilei de 7 august 1917, un batalion rus a fost nimicit complet de germani în efortul de-a respinge ofensiva germană în timp ce alte unități rusești intrau în luptă alături de români, iar alți militari ruși dezertau de pe linia frontului. Criza de comandament româno-rusă, dintre generalii Constantin Cristescu și A. F. Ragoza, a fost depășită prin intervenția energică a Marelui Cartier General român sprijinit de STAVKA, iar cooperarea militară ruso-română a permis oprirea ofensivei germano-austro-ungare la porțile Moldovei.

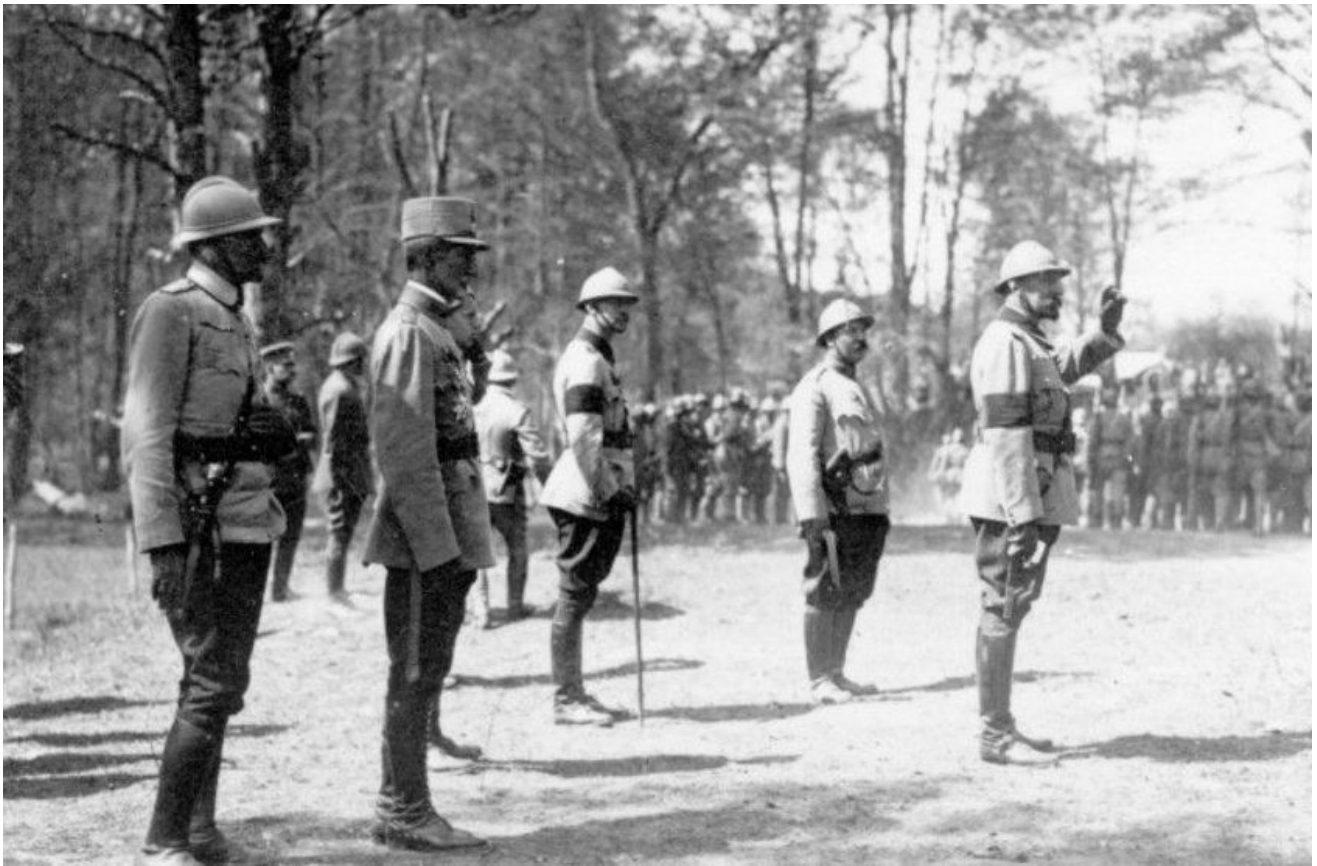
Pe 25 august 1917, generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General român, a transmis un Ordin de luptă către Armatele 1 și 2 române în care a menționat următoarele: **„În public sau în prezența camarazilor, unii ofițeri (inclusiv superiori) au emis judecăți ofensatoare la adresa armatei ruse, criticând felul ei de a lupta, exprimându-și îndoiala față de curajul ei și de sinceritatea cooperării trupelor rusești în luptele duse alături de trupele**

Generalul Constantin Prezan,
șeful Marelui Cartier General Român

românești. Asemenea evaluări făcute aliaților noștri sunt nedrepte și aduc ofensă țării noastre. În fapt, nu este drept a fi contestate curajul și onestitatea cooperării aliaților noștri, știind că, de pildă, așa cum este cunoscut, numai Corpurile 7 și 8 au avut aproape treizeci de mii de morți și răniți”.

Statistica Bătăliei de la Mărășești este extrem de sugestivă în sensul celor enunțate de către șeful Marelui Cartier General român. Armata 1 română a avut 610 ofițeri și 26.800 soldați morți, răniți și dispăruți, în timp ce Armata 4 rusă a contabilizat 650 ofițeri și 25.000 soldați ca fiind morți, răniți și dispăruți în Bătălia de la Mărășești. Putem concluziona că în pofida ideilor revoluționare care au favorizat începutul bolșevizării Armatei Ruse de pe *Frontul Românesc*, a modului discutabil în care o parte a diviziilor ruse și-au făcut datoria pe câmpul de luptă, victoria de la Mărășești s-a obținut și grație sacrificiului de sânge a peste 25.000 de militari ruși. Fără sacrificiul lor, fără atitudinea lor exemplară pe câmpul de luptă, istoria Bătăliei de la Mărășești ar fi fost puțin diferită.

Regele Ferdinand I, generalul Alexandru Averescu și înalți ofițeri ai Armatei Române primesc defilarea trupelor (Mărăști, iulie 1917)

Istoricul american Glenn E. Torrey scria: „Cu toată dezamăgirea românilor față de prestația rușilor, aceștia din urmă și-au adus o contribuție importantă în Bătălia pentru Moldova”.

Frontul de la Salonic și discordia franco-britanică

La începutul anului 1916, pierderile militare franceze nu mai puteau fi acoperite de propriile întăriri astfel încât sporirea ajutorului militar al Marii Britanii devenise imperios necesar. În Marea Britanie, conducerea militară britanică va reuși, la începutul anului 1916, să preia controlul asupra direcției politicii strategice a Marii Britanii, mai ales după preluarea de către generalul Sir William Robertson a funcției de șef al CIGS (Chief of the Imperial General Staff – Șef al Marelui Stat Major Imperial). „În cursul anului 1916, Robertson a dictat în fapt politica strategică a Marii Britanii unui guvern care devenise supus și s-a folosit metodic de influența pe care o exercita pentru a duce la

concentrarea posibilă a eforturilor de război pe Frontul de Vest”.

Trebuie menționat faptul că în noiembrie 1915, generalul Sir Archibald Murray, șeful CIGS, declară cu referire la Campania din Peninsula Balcanică: „Cât despre Salonic, Marele Stat Major nu ezită să ceară imperios evacuarea sa în cel mai scurt timp posibil...Singurul argument în sprijinul menținerii lui care e demn de a fi menționat este lipsirea înamicului de o bază de submarine. Niciun moment nu putem considera aceasta o justificare suficientă pentru a bloca o armată de 150.000 de oameni...Forța argumentelor militare împotriva menținerii Salonicului este covârșitoare și, pe lângă aceste argumente, mai sunt și altele de luat în considerare: ne-am putea atrage ostilitatea activă a Greciei și am putea leza conștiința americanilor și a altor state neutre prin încercarea de a-l ține sub ocupație”.

Pe 23 decembrie 1915, generalul Sir William Robertson a comunicat Comitetului de Război al Marii Britanii că Flandra rămânea principalul teatru de operațiuni și că toate celelalte acțiuni militare trebuiesc reduse la minimum. Înaltul

demnitar militar britanic spera că oamenii politici britanici vor reuși să-i convingă pe liderii politici de la Paris de faptul că trupele franceze și britanice trebuie retrase de pe frontul de la Salonic. Și, totuși...în pofida faptului că în conferința comună desfășurată în ianuarie 1916, în Downing Street, reprezentanții Marii Britanii și ai Franței au decis că nu se vor desfășura decât operațiuni defensive în Balcani, în februarie 1916 vor începe presiunile franceze pentru noi operațiuni militare în Balcani.

Începută pe 21 februarie 1916, ofensiva germană de la Verdun va pune în dificultate Înaltul Comandament Militar al Franței, însă retragerea celor cinci divizii franco-britanice care stăteau degeaba la Salonic nu a fost acceptată. Pe 6 martie 1916, generalul Sir William Robertson îi comunica generalului Bryan Mahon, comandantul Diviziei 10 britanice de la Salonic, opiniile sale cu privire la războiul din Balcani: *„Până la noi vești din partea mea puteți fi sigur că nu sunt pentru niciun fel de operațiuni ofensive în Balcani. Asemenea operațiuni ar fi viciate din toate punctele de vedere, iar în ziua când vor fi sancționate eu voi părăsi Ministerul de Război. Cunosco Balcanii destul de bine, îi cunosc și pe nemți, mai știu și unde se va*

Generalul Sir William Robertson,
șeful Marelui Stat Major Imperial britanic

hotărâ [războiul], și acel loc sigur nu va în Balcani. Nu intenționez să am nimic de a face cu soldați britanici ucigând bulgari și fiind uciși la rândul lor de aceștia”.

Infanteriști britanici care avansează în câmpul tactic (1917)

Subunitate rusească pregătită pentru inspecția de front (Marsilia, 1917)

În conferința șefilor de Stat Major aliați convocată la Chantilly pe 12 martie 1916, liderii militari ai Aliaților Occidentali au decis că pentru moment nu pot fi retrase trupele din Armata Orientului și, totodată, nici întărirea acestora. În opinia șefului CIGS, menținerea trupelor franco-britanice la Salonic împiedica o ripostă adecvată pe Frontul de Vest.

Neînțelegerile franco-britanice privind viitorul operațiunilor militare din Balcani au făcut obiectul a numeroase consultări, dialoguri, presiuni, mai mult sau mai puțin discrete, între liderii politico-militari ai Aliaților Occidentali pe parcursul anului 1916. Înfrângerea României în campania din vara – toamna anului 1916 a generat o nouă situație geopolitică și strategică pentru Antantă. În cursul reuniunii noului guvern britanic din 9 decembrie 1916, generalul Sir William Robertson a comunicat următoarele: „Nici unul din obiectivele pentru care ne-am dus și rămânem în Balcani nu poate fi atins acum. Este imposibil să se mențină și să se utilizeze acolo o forță suficientă pentru a exercita un efect decisiv asupra războiului în favoarea noastră. Ar trebui de aceea să ne retragem complet din țară, dar întrucât această propunere nu

este practicabilă pentru moment din rațiuni politice, ar trebui în modul cel mai hotărât să adoptăm o politică exclusivă de apărare a poziției de la Salonic”.

Francezii au o agendă secretă

În cursul anului 1917, Marea Britanie a fost pusă într-o nouă situație politico-militară și strategică ca urmare a desfășurării războiului submarin inițiat de către Germania. În aprilie 1917 au fost pierdute 850.000 de tone de încărcătură navală ceea ce a amplificat temerile liderilor politico-militari britanici față de o posibilă schimbare a cursului războiului. Amiralitatea britanică a comunicat liderilor politico-militari britanici că din cauza pericolului generat de submarinele germane din Marea Mediterană este imposibil să fie continuat transportul de provizii către trupele de la Salonic. Opiniile amiralilor britanici întăreau discursul comandanților trupelor terestre care cereau retragerea contingentului britanic sau formarea unei linii defensive în jurul orașului Salonic.

Implicarea Franței într-un conflict cu regele Constantin al Greciei pentru promovarea

Trupe franceze debarcate la Salonic (1915)

intereselor politico-financiare a unei părți a elitei politice franceze, precum și nesiguranța de pe Frontul de Est generată de Revoluția Rusă din Februarie 1917 și de ideile bolșevice, au complicat agenda politico-diplomatică a Aliaților Occidentali, cu precădere a Marii Britanii. Generalul Webb Gilman, șeful de stat-major al generalului George Milne, comandantul trupelor britanice de la Salonic, avea să confirme Cabinetului de Război de la Londra că, totuși,

trupele britanice din Salonic „sprijină scopurile comerciale și politice ale francezilor și ale italienilor, fără obținerea unui câștig asemănător”.

Totodată, Compton Mackenzie, șeful serviciilor secrete britanice din Grecia, va comunica, în martie 1917, că politica francezilor în Grecia nu avea nimic în comun cu binele Armatei Orientului. Compton Mackenzie era convins că francezii doreau să ocupe Grecia pentru a zădărnici aspirațiile italienilor în Orientul Apropiat. „Atât francezii, cât și italienii se gândesc în permanență la viitor și la împărțirea care va urma după război, în timp ce noi ne dedicăm toate resursele unicului scop de a-l câștiga”, declara Sir Francis Elliot, ambasadorul Marii Britanii în Grecia.

În aprilie 1915, Georges Leygues, viitor președinte al Comisiei Camerei pentru Afaceri Externe a Franței, avea să le declare colegilor deputați că Franța va avea nevoie, după război, de o perioadă de reconstrucție economică și acest lucru putea fi asigurat doar dacă Franța se folosea de război pentru a dobândi și proteja baze și linii de comunicație care ar fi favorizat prosperitatea industrială și comercială. În perspectivă, negocierile cu italienii privind Marea Mediterană trebuiau să ia în considerare aceste interese.

(Va urma)

Trupe otomane inspectate de către ofițeri germani (1916)

Portul Giurgiu și petrolul românesc (1)

Florentin BREAZU

Giurgiu va intra înainte de începerea celui de-Al Doilea Război Mondial (1 septembrie 1939) în planurile strategice și militare ale ambelor tabere beligerante, datorită terminalului petrolier (legat prin conducte și cale ferată), poziției sale de port la Dunăre și buneii comunicații terestre (rutieră și feroviară) cu Bucureștiul aflat la o distanță de numai 60 km.

Giurgiu în planurile Puterilor Centrale (1916 – 1918)

Istoria terminalului petrolier începe în perioada ocupației germane din Primul Război Mondial (1916 - 1918). Potențialul economic al Giurgiului se dorea valorificat la maximum de

autoritățile militare germane pentru a accelera exporturile pe Dunăre spre Germania. Cel mai vizat a fost petrolul: imposibilitatea de a-și acoperi necesarul pe căi ferate prin lipsa de vagoane-cisternă și insecuritatea transporturilor pe uscat a determinat administrația germană să demonteze conductele de petrol aflate încă în

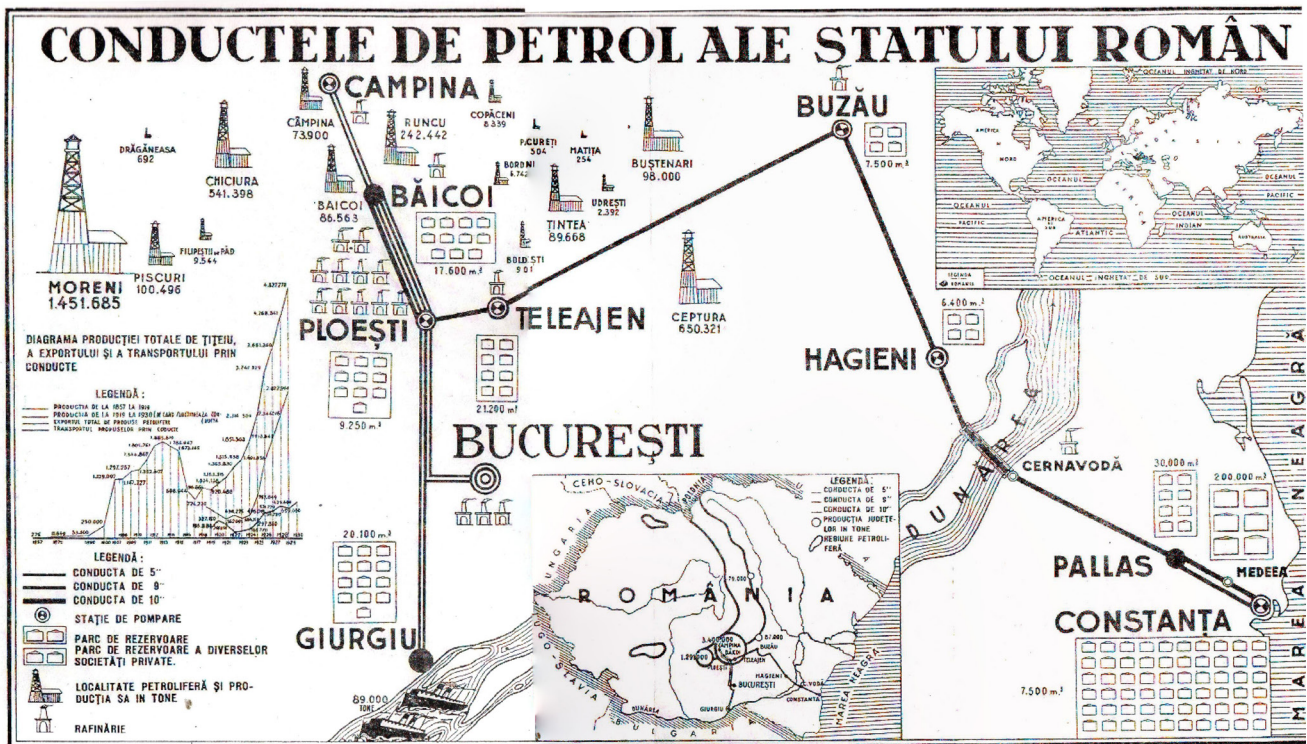
construcție pe traseul Băicoi - Constanța pe o lungime de aproape 40 km (se ajunsese până la Cernavodă), pentru a se construi două conducte pe traseul spre Giurgiu: una pentru petrol lampant și cealaltă pentru motorină. Au fost puse imediat în exploatare, urmând traseul liniei de cale ferată Câmpina – Ploiești - București, până la Chitila, apoi linia de centură a forturilor Chitila - Jilava, șoseaua Giurgiu - București și linia de cale ferată până în portul Ramadan. Durata de folosință în favoarea ocupantului a fost din aprilie până în noiembrie 1918. Inamicul în retragere a avariat conducta în mod sistematic, fiind distrusă total odată cu podul de peste râul Argeș, de la Adunații Copăceni.

În portul Giurgiu, interesele economice germane se planificaseră pe termen lung prin investiții de anvergură, chiar unul din capitolele tratatului economic adițional la Tratatul de Pace de la Buftea (7 mai 1918) fiind consacrat Portului Giurgiu, sub titlul *Convențiune asupra șantierului din Giurgiu*. Alegerea acestei locații „pentru crearea unui șantier industrial metalurgic, pentru construcțiuni de nave, reparațiuni și construcțiuni de mașini agricole și o fabrică de asemenea mașini, în măsura în care rentabilitatea o va permite,

este suficient de justificată de poziția favorabilă acestui port”. Germanii au găsit aici un „**început creat**”.

Statul român a recunoscut avantajele noului port, amenajat pe malul natural al Dunării între anii 1902 - 1910, proiect realizat de cunoscutul inginer Anghel Saligny. Avantajele erau multiple! Nu erau de neglijat schimburile de mărfuri ale „*industriei germane a fierului și mașinilor, prin trimiterea produselor pe canalele interioare din susul fluviului, pentru ca apoi vasele de transport să se poată întoarce, încărcate cu petrol, cereale și alte produse din țară*”. Deocamdată, „*combustibilul, al cărui rol este relativ secundar în industriile de transformare, se poate ușor procura în portul dunărean, care este deja amenajat în acest scop pentru nevoile navigațiunii și care e legat de regiunea petroliferă prin pipe-line*”. Se adăugau abundența materialului lemnos care era mai lesne de transportat pe apă și forța de muncă care era „*relativ mai ușoară, decât în restul țării*”.

În concluzie, „*portul Giurgiu, prin așezarea sa la numai 60 km de București, legat prin căi ferate cu centrul țării, situat pe axul unei artere mari de comunicație orientală pe uscat și deservit de Dunăre, se prezintă cu toate caracterele favorabile în sensul celor proiectate de germani*”. Victoria Antantei a năruit aceste proiecte.

Toate investițiile făcute până în toamna anului 1918, aprox. 75% din lucrări, s-au pierdut în câțiva ani. În 1920, încă se mai credea că „industrializarea punctului Giurgiu ar putea juca un rol important în politica economică generală a României Mari”, iar savantul Nicolae Iorga surprinde că ceea ce au realizat germanii nu este valorificat și speră „că nu se așteaptă întoarcerea acelor care voiau să se impuie aici”. Până la moartea sa (27 noiembrie 1940), Nicolae Iorga va apuca să vadă, totuși, reîntoarcerea armatei germane, de această dată ca aliată!

Imense eforturi pentru reconstrucția conductelor petroliere

Imediat după încetarea ostilităților, s-a reluat activitatea în portul Giurgiu. „Produsele petroliere au fost cerute cu insistență de aliații noștri, numai așa puteam să importăm produse necesare după dezastrul din război. Infrastructura fusese distrusă, mai ales calea ferată nu avea locomotive și vagoane cisternă pentru a putea face față transportului cu produse petroliere. Puținele vagoane cisternă care mai existau erau disputate de instituții și autorități, pentru combustibilul lichid fără de care nu ar fi putut să funcționeze. În aceste condiții au început lucrările

pentru punerea în funcțiune a conductelor existente. În luna martie 1919, după retragerea inamicului, au început să funcționeze conductele spre Giurgiu, iar în luna septembrie 1919, cea spre Constanța”.

Nu este lipsit de interes să arătăm că ziarul ploieștean *Lanternă* din 4 februarie 1919 își informa cititorii că se lucra intens la repunerea în funcțiune a Conduței Câmpina - Giurgiu (Ramadan), pentru care au fost angajați cei mai buni ingineri. Se arată că Secția I Câmpina - Periș este aproape terminată, urmând ca în câteva zile și Secția II Periș - Ramadan să fie gata. Același ziar releva importanța acestei conducte, „căci țițeiul și derivatele lui se pot transporta la București unde se simte o mare lipsă, apoi la Giurgiu și de acolo prin vapoare cisterne la Brăila și Galați pentru Moldova și Basarabia. Tot prin aceste conducte până la Giurgiu și de acolo pe Dunăre se va transporta petrol în Transilvania și Ungaria, unde este lipsă completă și care ne va da în schimb locomotive, cereale, vite etc.”.

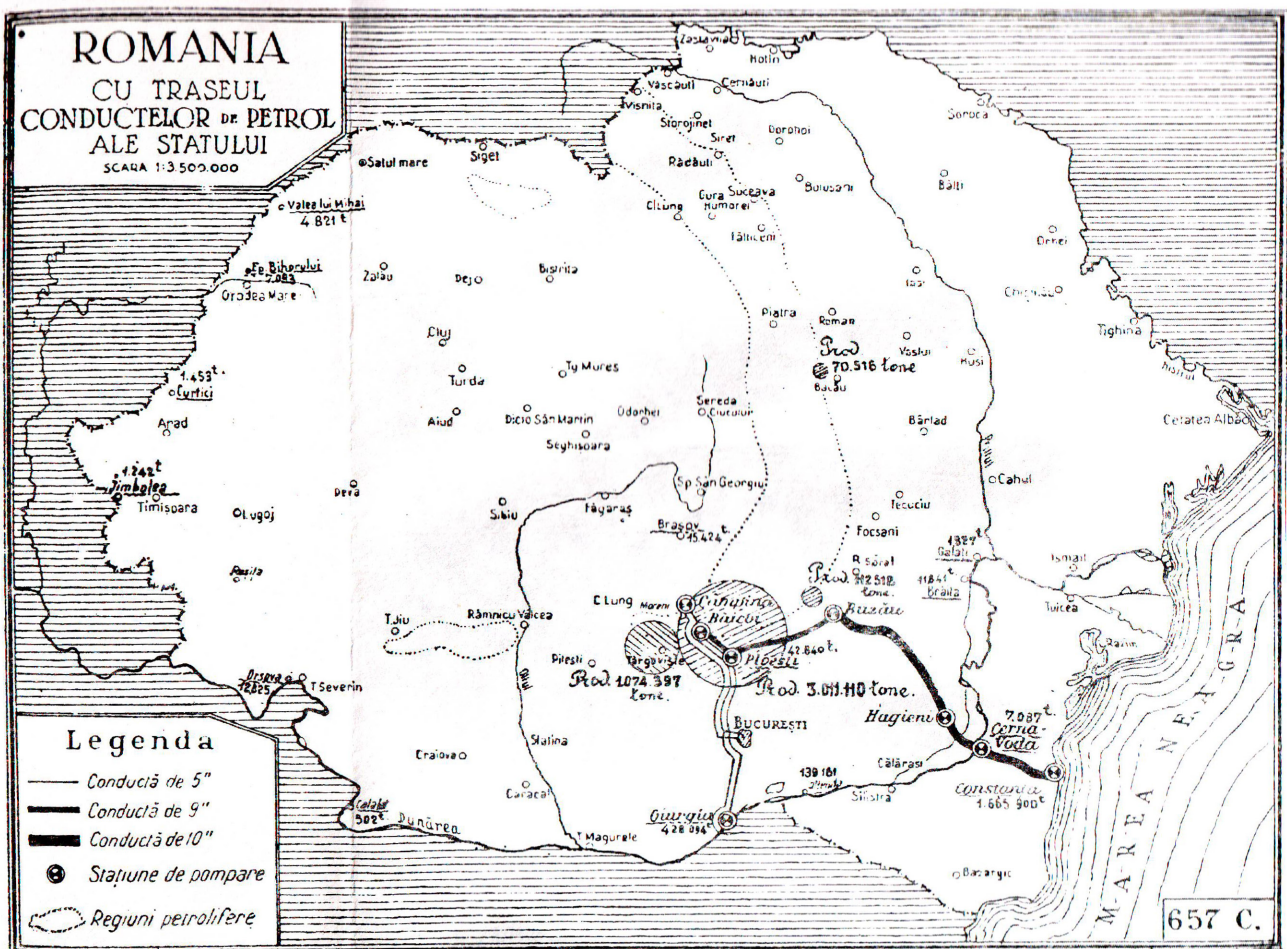
Într-un articol din *Analele Minelor din România* din aprilie - mai 1919, intitulat „Exportul petrolului”, se arată că „în ultimul timp s-a repus în funcțiune conducta montată de inamic, Băicoi - Giurgiu, începându-se a se pompa oarecare produse în rezervoarele din Giurgiu și de aici prin vapoare sau șleपुरi-tancuri la Brăila spre a fi descărcate în

rezervoarele goale de acolo". Analizând activitatea conductelor statului, autorul articolului, anonim de altfel, arată că magistrala Băicoi - Constanța putea fi repusă în circulație mai repede, deoarece „inamicul nu a demontat decât o parte din cele două conducte de cinci țoli, cât era necesar pentru instalarea ambrașamentului Ploiești - Giurgiu (125 km) rămânând pe loc, prin urmare, conducta de zece țoli, respectiv nouă țoli și restul conductelor de cinci țoli”.

Profitând de situația conductei spre Constanța (va fi repusă în funcțiune după șase luni), situația transporturilor, în perioada martie 1919 - martie 1920, efectuate prin conductele spre Giurgiu și Constanța era următoarea: din cele 178.000 tone, prin Giurgiu au fost exportate 140.000 tone, se arăta în cadrul unei conferințe a Serviciului Conductelor de Petrol. Tot acum se avea în vedere construcția unei a treia conducte de cinci țoli pe distanța Băicoi - Giurgiu, cu toate că aceasta funcționa regulat și debitul

ei era întotdeauna la maximum potențiabil. Pentru aceasta, „cât de repede vor începe lucrări pentru racordarea conductei principale cu cele patru rezervoare din Portul Ramadan, se va mări platforma și se vor înălța, ca să fie ferite de imersiune, aceasta va ușura manipularea produselor petroliere în port”.

La niciun an de zile, același guvern, prin ministrul său de Finanțe, Nicolae Titulescu, „a găsit cu cale să taie trei milioane din cele cinci necesare construcției conductei”, cu toate că noul șef al Serviciului Conductelor Statului, ing. Corneliu Torocanu, considera debitul inferior față de capacitatea și mai ales imposibilitatea înmagazinării produselor. Totalul de 630 vagoane putea fi sporit prin demontarea rezervoarelor submersibile și neutilizate construite de germani (5377 m.c.). Remontarea lor în stațiunea de pompare, care era închiriată de stat de la Societatea „Steaua Română”, va spori cu 71% capacitatea actuală. În felul acesta se putea expedia „lampant la Giurgiu în proporția preferată de Ministerul de Industrie de 20% la Giurgiu

CARTE GÉNÉRALE DE LA ROUMANIE COMPRENANT:

Les régions pétrolifères avec la production respective en tonnes pour 1928. Le plan général des conduites de pétrole de l'État.
Les ports et douanes d'exportation, avec les quantités en tonnes pour 1928.

și 80% la Constanța”. Dezvoltarea exploatărilor și rafinărilor în perioada de după război determina extinderea rețelei de conducte spre București, Galați - Brăila și Giurgiu (o nouă conductă de șase țoli cu o lungime de 163 km).

Neajunsurile unui port

În 1925, același C. Torocanu analizează situația transporturilor de produse petroliere prin conducte și pe calea ferată și stabilește un program de sporire a instalațiilor conductelor de petrol ale statului în cazul dublării producției dinainte de război (3.780.000 tone). La acel moment, cele două conducte de cinci țoli spre Giurgiu deserveau în totalitate rafinările „Colombia” de la Cernavodă și pe cea de la Orșova, cu un maxim de prelucrare de 160.000 tone/an. Pe calea ferată au fost exportate 9.717 vagoane (mai mult de jumătate numai cu benzină), dintr-un total de 39.971 vagoane (prin Constanța au trecut 25.955 vagoane). **„Conducta e capabilă de un debit mult superior”** și se recunoștea fără jenă că exploatarea nu se poate face la parametri superiori din cauza lipsei unei stații proprii de pompare.

Încă din anul 1920 „se încearcă realizarea acesteia de către Administrația Conductelor, așteptându-se cu nerăbdare creditul și formele de expropriere pentru a începe lucrările angajate deja”. Pe direcția Giurgiu se prevedea transportul pe cale ferată a cca. 344.000 tone/an, făcut cu două garnituri de tren zilnic și care aduceau 955 tone pentru

export la Dunăre (pentru Constanța era nevoie mai mult decât dublul acestor capacități). Calculele arătau că pentru exportul produselor petroliere prin conductele spre Giurgiu și Constanța era alocată cantitatea totală de 1.635.500 tone/an, din care Giurgiului îi reveneau 460.000 tone/an (28%). Se impunea cu stringență amenajarea unei stații de pompare, pentru a nu se ajunge în greua situație de a sista transporturile la Dunăre.

Creșterea exporturilor de benzină în anii următori va scoate în evidență, abia acum, neajunsurile portului Giurgiu, mai ales alegerea nu tocmai fericită de a fi singurul terminal petrolier al României la Dunăre! În viziunea unui anonim semnatar al *Monitorului Petrolului Român*, **„Giurgiu nu a fost ales ca port pentru produsele petroliere destinate pentru calea Dunării, iar conductele așezate de-a lungul șoselei București - Giurgiu, sunt o dificultate enormă pentru exploatare, mai ales în timpul iernii”**. Ar fi fost mai fericită, „sub toate raporturile, alegerea portului Oltenița, cu conductele de-a lungul căii ferate București - Oltenița. Într-adevăr, acesta este și cel mai bun și sigur port dunărean din punct de vedere al navigabilității. El are avantajul că aici sunt instalate și două mari societăți petroliere cu tot utilajul necesar pentru primire și expediere, iar traseul conductei ar fi regulat, fără declivități, fără poduri și chiar mai scurt”. Se impunea construcția unei conducte de benzină, determinată atât de mărirea exporturilor, cât și de sistemul de descărcare din vagoanele-cisternă în tancuri prin „instalații obișnuite”, îngre-

Nave aflate la cheu în portul Giurgiu

Traseul primei conducte petroliere din România, Portul Giurgiu (1917)

unat „când apele Dunării sunt mari”, dar și unui „mare inconvenient” din portul Giurgiu: „Actuala instalație se află în amonte de portul comercial și dacă un incendiu ar avea loc, ar cuprinde tot portul, producând un adevărat dezastru”.

În anul 1928, au trecut prin Giurgiu 19.972 vagoane cu benzină (grea și ușoară) și prognoza pe termen mediu de 200.000 tone pe calea ferată prin portul Giurgiu impunea cu stringență „înființarea unei stații de pompare, fie alături de noua stație a conductelor, fie în satul Bălănoaia. Lucrările propuse, în valoare de cca. 30 milioane lei, se amortizează în cinci – șase ani de exploatare”. Într-adevăr, se recunoaște că „e bine de chibzuit, dacă o astfel de conductă se face fie prin Giurgiu, fie prin Oltenița, [...] unuia sau altuia dintre aceste porturi va trebui să i se dea însă dezvoltarea necesară pentru a trece prin el cât mai multe produse petroliere care iau calea Dunării, pentru cazul când conjuncturile pieței mondiale înclină mai mult spre Europa Centrală decât spre calea mărilor”.

La Oltenița, Societatea „Astra Română” deținea o stație de export și o adevărată flotă la Dunăre (6.784 tone), compusă din nouă tancuri petroliere, dintre care „Luise”, de 1.282 tone, era depozit pentru alimentarea vaselor cu păcură și ulei. În schimb, la Giurgiu deținea numai două rezervoare (capacitate 2.000 tone) și închi-

ria rezervoarele Conduței de Petrol a Statului înainte de exportul lor spre Germania, Austria, Cehoslovacia și Ungaria.

(Va urma)

Note

1. Constantin Dobrescu, *Istoricul Societății „Astra Română” (1880-1948)*, Ploiești, Editura Scrisul Prahovean, 2002, p. 139 - 145.
2. Gabriel-Felician Croitoru, *Evoluția Portului Giurgiu de la origini până în 1945*, Constanța, Editura Muzeului Marinei Române, 2007, p. 145.
3. Emil Prager, *Șantierul de construcțiuni navale din Giurgiu*, în *Buletinul Societății Politehnice* (se va cita BSP), nr. 5 - 6, anul 1920, București, p. 258 - 270.
4. *Ibidem*, p. 259.
5. *Ibidem*, p. 261.
6. Ancu Damian, Emil Păunescu, *Șantierul Naval Giurgiu. Cartea Centenarului*, Giurgiu, Editura Tentant, 1997, p. 24.
7. Constantin Zidaru, Lucian Stancu, Nicolae Dumitrescu, *Din istoria transportului țițeiului prin conducte în România*, vol. I, Editura Silex, 1999, p. 165.
8. *Ibidem*, p. 166.
9. *Ibidem*, vol. II, p. 106.
10. *Ibidem*, vol. I, p. 178.
11. Corneliu Torocanu, *Creșterea producțiunii de petrol și chesțiunea transporturilor. Studiu*, în *Buletinul Societății Politehnice*, Anul XXXX, nr. 8/1926, p. 293 - 305.
12. Idem, *Programul de sporire a instalațiunilor conductelor de petrol ale statului în vederea creșterii producțiunii de țiței. Creditele necesare*, în *Buletinul Societății Politehnice*, Anul XXXX, nr. 9/1926, p. 314 - 325.
13. Constantin Zidaru, Lucian Stancu, Nicolae Dumitrescu, *op. cit.*, vol. II, doc. 151.
14. *Ibidem*.
15. Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 139-145.

Irak – formarea și evoluția Statului Modern (2)

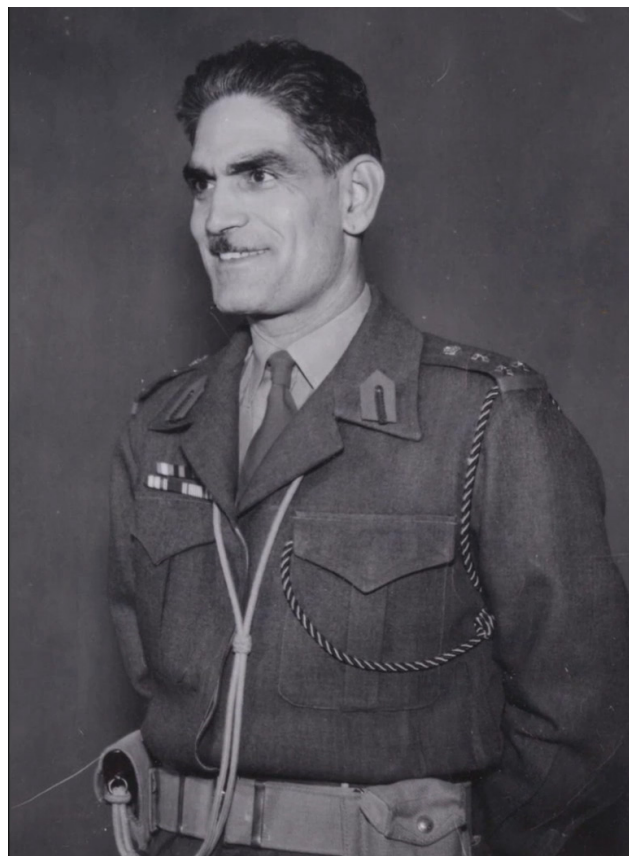
Asist. drd. Alia Yasmin JAWAD –
Facultatea de Științe Politice, Universitatea București

Cel mai dominant capitol din istoria modernă a Irakului își are începutul, subtil, în anul 1959, când, printre cei care s-au implicat în atentatul organizat împotriva generalului Abd al-Karim Qasim – președintele Irakului în acel moment –, se afla și un tânăr de douăzeci de ani, membru al Partidului Ba'ath, al cărui nume urma să devină faimos și controversat, odată cu lunga perioadă de dictatură, cu efecte dramatice asupra țării și a irakienilor – era Saddam Hussein. Prima încercare soldându-se cu un eșec, Saddam Hussein a fost nevoit să se refugieze în Egipt, la Cairo. Văzând în el persoana capabilă de acțiuni „murdare, necesare”, conducătorii Partidului Ba'ath l-au considerat util, având abilități precum inteligența și curajul (pornit și din tendințele sale agresive), care, pentru interese ale partidului, compensau marea carență de educație.

Drumul spre putere

După cum au declarat numeroși foști oficiali americani, între care și unul dintre consilierii de atunci ai Casei Albe, Roger Morris, la începutul anilor '60, pe când Saddam Hussein se afla încă în exil, în Egipt, a devenit agent informator al CIA. Printre alte documente, existau și înregistrări ale vizitelor repetate ale lui Saddam Hussein la Ambasada Statelor Unite de la Cairo. Deși nu s-a clarificat ce discuții s-au purtat și care erau exact înțelegerile dintre Saddam Hussein și oficialii americani, concluzia a fost că interesele ambelor părți convergeau. Stabiliseră dușmanul comun: comuniștii irakieni, susținuți direct de generalul Qasim. Pe 8 februarie 1963, Bagdadul se afla sub asediu, într-un atac condus de Partidul Ba'ath, care a organizat puciul împotriva generalului Qasim. Acesta a fost ucis, imaginile fiind transmise de către televiziunea de stat, iar Partidul Ba'ath, susținut de Washington și CIA, proclamând victoria. James Akins, diplomat american la acea vreme, a admis faptul că moartea liderului Qasim și pierderile suferite de comuniști au fost „necesare”, reprezentând o „cauză bună”.

Ulterior, oficialii americani au admis teoria conform căreia a existat o implicare majoră a CIA în lovitura de stat din Irak, în 1963, iar

Generalul Abd al-Karim Qasim

Saddam Hussein își salută concetățenii

pentru realizarea planului de atac, membrii Partidului Ba'ath s-au aprovizionat cu arme din Turcia, efectuând transporturi clandestine. Astfel, uciderea generalului (devenit pri-ministru) Qasim, a deschis calea revenirii lui Saddam Hussein în Irak, de la Cairo. Acesta, ajuns la Bagdad, a organizat serviciile de securitate ale partidului (inaugurând propriile metode de interogare și tortură) în modul agresiv specific, care ulterior, prin răspândirea fricii, a terorii, i-au asigurat ascensiunea către preluarea totală a puterii. Dar, până la atingerea celui mai important scop al său, Saddam Hussein a trebuit să se supună pentru moment noului conducător al Partidului Ba'ath, generalul Abdul Salam Arif, devenit și noul conducător al Irakului. Curând după numirea sa, generalul Abdul Salam Arif a dat ordin ca Saddam Hussein și colaboratorii săi din partid să fie închiși fiind considerați un pericol pentru stabilitatea regimului de la putere. Astfel, Saddam Hussein a petrecut 20 de luni în închisoare.

În acea perioadă, în lume se desfășura Războiul Rece, condiții în care președintele Arif a luat decizia de a se orienta mai mult către Moscova, începând cooperările cu Uniunea Sovietică,

ceea ce a stârnit frământări la Washington DC. Statele Unite nu acceptau ideea ca Irakul să devină un alt satelit al Uniunii Sovietice, pornind astfel acțiunea de înlăturare a regimului lui Arif, ceea ce a coincis cu scopul Partidului Ba'ath. În 1966, generalul Arif și-a pierdut viața într-un accident de elicopter, iar fratele acestuia, generalul Abdul Rahman Arif a preluat conducerea până pe 17 iulie 1968, când Bagdadul a redevenit scena unei noi lovituri de stat, eveniment care, după înlăturarea lui Arif (exilat în Turcia), cu ajutorul CIA-ului, a fost urmat de propulsarea la putere a lui Saddam Hussein. Astfel, la nici 30 de ani, dintr-un simplu membru de partid, Saddam Hussein a devenit al doilea om în stat – vicepreședinte –, având în subordine șapte departamente importante.

Ambiguitate în plan extern, brutalitate în plan intern

Pentru a explica această decizie, în conjunctura respectivă, fostul analist CIA, Stephen Pelletiere a confirmat faptul că americanii au considerat duritatea și impulsivitatea lui Saddam Hussein o necesitate privind controlul Irakului.

Nașterea unei națiuni

Dar, pe măsură ce Saddam Hussein a devenit tot mai agresiv (începând cu o execuție publică în 1969, printre victime fiind și câțiva oameni de afaceri evrei), Statele Unite au început să devină circumspecte privind alegerea persoanei potrivite pe care o susținuseră să conducă Irakul. Curând au conștientizat faptul că au ajuns în situația de a stabili înțelegeri cu un regim cu dublă orientare. Saddam Hussein specula rivalitatea dintre Est și Vest, fără a se poziționa clar către una dintre părți. El a început colaborarea cu Uniunea Sovietică, urmând curând să naționalizeze petrolul irakian. În același timp, deși condamna ceea ce numea „imperialismul american”, Saddam Hussein susținea evident dezvoltarea țării pe coordonatele lumii occidentale. La începutul anilor '70, el devenise un model al „westernizării” și modernizării, intenționând să aducă Irakul în rândul celor mai civilizate state.

În politica internă, cu toate demonstrațiile de bună intenție, el și-a consolidat permanent poziția prin metode abuzive, dictatoriale (obișnuind să pedepsească și să elimine orice persoană care nu i s-ar fi supus sau care doar și-ar fi exprimat dezacordul, totodată răsplătindu-i peste măsură pe cei de sprijinul cărora avea iminentă nevoie), sacrificând adesea populația. Precum

alte situații în istorie, în care persoane cu minimă educație au preluat puterea, și în cazul lui Saddam Hussein s-a dezvoltat un excesiv cult al personalității, care, odată cu manifestările sale violente, a provocat multă suferință irakienilor. Pe plan extern, a dus o politică ambiguă față de Statele Unite, încercând să nu fie declarat nici simpatizant, dar nici adversar. Anul 1979 a fost marcat de preluarea întregii puteri de către Saddam Hussein în Irak, prin înlăturarea de la conducere a președintelui de atunci, Ahmed Hassan Albaker. Totodată, evenimente importante se desfășurau în țara vecină – Iran –, unde regele, numit Șah, fusese înlăturat de noul regim Islamic condus de șiiți, populație de o largă majoritate în această țară. Schimbările semnificative au generat noi interese și scopuri americane în zonă, ceea ce a dus și la o nouă colaborare, cu implicarea lui Saddam Hussein.

Acesta se simțea amenințat de noul regim religios iranian, care putea influența puternic populația șiită, majoritară și în Irak (65 – 70%), subminându-i controlul – el, alături de grupul de susținători de la conducere, fiind sunit (parte minoritară în această țară). În noul context, Statele Unite considerau că revoluția iraniană va afecta interesele americane în Orientul Mijlociu, în

Artileria iraniană execută trageri asupra pozițiilor irakiene (1980)

Palatul lui Saddam Hussein din orașul Babylon

mod special având în vedere masivele resurse de petrol din zonă. Toate aceste condiții i-au readus împreună pe Saddam Hussein și americani.

Sub imperiul temerilor privind posibila diminuare a controlului său absolut, intuind pericolul de a-și vedea puterea clătinându-se în urma revoltelor populației šiite (majoritare, dar asuprite) paranoia lui Saddam Hussein se alimenta, împingându-i brutalitatea până la limite inimaginabile. Pentru a nu-și risca poziția, pe 17 iulie, la ordinul său, a avut loc ceea ce s-a numit „Noaptea irakiană a cuțitelor lungi”, când 19 oficiali selectați public de Saddam Hussein au fost executați. Ambițiile lui deveniseră de nestăvilit, el visându-se deja liderul arabilor uniți. Toți acești factori au condus la decizia lui Saddam Hussein de a declanșa războiul împotriva Iranului. Pe 2 septembrie 1980, la ordinul lui Saddam Hussein, Irakul a atacat Iranul, declarând public că acest război servește doar interesele Irakului, nu și ale Statelor Unite. Cu toate acestea, a fost cunoscut faptul că, pentru Statele Unite, Irakul a reprezentat cea mai bună apărare

împotriva Iranului. Noi cooperări între irakieni și americani au început oficial, reprezentative fiind cele din perioada lui Donald Rumsfeld – Ministru al Apărării al SUA –, care s-a întâlnit cu Saddam Hussein în decembrie 1983, prezentând ofertele de asistentă și cooperare.

După cum a subliniat fostul analist al CIA, Judith Yaphe, Saddam Hussein s-a dovedit a fi un partener politic dificil de coordonat. Statele Unite au început să ofere Irakului imagini prin satelit, informații militare și împrumuturi, urmând ca, în timpul Administrației Reagan, Irakul să fie aprovizionat cu diverse componente necesare fabricării armelor de distrugere în masă. Pe lângă războiul dintre Iran și Irak care continua dramatic, Saddam Hussein a ordonat, în 1988, eliminarea kurzilor din nordul Irakului (care-i creau probleme prin tendințele separatiste), precum și a arabilor šiți, folosind arme chimice. Efectele au fost devastatoare, iar statisticile indică un teribil genocid, în care au fost uciși în chinuri aproximativ 5.000 de oameni (cuprinzând și copii, femei, bătrâni).

Scepticismul lui Saddam Hussein privind americanii s-a accentuat în urma informațiilor conform cărora Statele Unite vindeau arme și Iranului, ceea ce l-a convins de duplicitatea americană, ducând astfel la deteriorarea relațiilor. După o perioadă lungă, de opt ani de lupte, pe 20 august 1988, acest război absurd s-a încheiat, fără niciun învingător. Cu toate acestea, după imensele distrugerii, tragedii și pierderi de vieți a aproximativ un milion de oameni, Saddam Hussein a celebrat așa-numita victorie printr-o extravagantă paradă. Începând cu anul 1989, relațiile dintre Irak și Statele Unite s-au alterat vizibil. Având în vedere colapsul comunismului (prin dezmembrarea URSS), eliminarea amenințării islamice în urma slăbirii Iranului prin război, noua administrație americană, condusă de președintele George H. W. Bush, nu mai considera necesară prezența lui Saddam Hussein în fruntea Irakului. Se deschidea astfel o nouă eră și un alt scenariu al relațiilor irakiano-americane, care aveau să marcheze într-o notă gravă, dar și cu anumite realizări, viitoarele decade ale Irakului.

Relații foarte bune cu Bucureștiul

Primele legături diplomatice româno-irakiene au prins contur în anul 1958, după revoluția din Irak. În 1959 s-a deschis Ambasada României la Bagdad, iar diplomatul roman Ion Georgescu a fost primul ambasador al României în Irak. În august 1959 s-a semnat primul acord cultural dintre cele două țări, care se continuă și astăzi. În anul 1967 conducerea irakiană a înghețat relațiile cu România, în semn de protest față de poziția țării noastre de a nu condamna „Războiul de șase zile” dintre Israel și țările arabe (Egipt, Siria etc.). Cu toate acestea, în 1968 s-a deschis oficial și Ambasada Irakului la București. Perioada cuprinsă între anii 1970 și 1980 a fost considerată cea mai prolifică privind relațiile româno-irakiene, atingând apogeul în domeniul economic, al schimburilor comerciale, în sfera militară și culturală.

România, prin miile de muncitori, ingineri, specialiști trimiși, a construit în Irak fabrici de ciment, căi ferate, sisteme de irigații etc. Pe plan militar, Irakul a cumpărat arme produse în România, iar schimburile culturale au constat în special în trimiterea a sute de studenți irakieni către universități din România și primirea românilor interesați să studieze în universități irakiene (Saddam Hussein a fost coleg cu unul dintre următorii ambasadori români – Aurel Turbăceanu –, care a urmat aceeași universitate din Bagdad). Președintele României, de atunci, Nicolae Ceaușescu, a vizitat pentru prima oară Irakul în 1974. Saddam Hussein a vizitat România, ca vicepreședinte al Irakului, în anul 1976, iar în anul 1982 a avut loc a doua vizită a lui Nicolae Ceaușescu în Irak.

Relațiile româno-irakiene au cunoscut o perioadă de stagnare între anii 1991 și 2003 (când România s-a alăturat acțiunii Statelor Unite în Irak, participând cu trupe necombatante). În 2005, la insistența americanilor (în urma a multiple întâlniri cu secretarul de stat al Statelor Unite, Colin Powell), România a devenit singura țară, în afara celor din „Clubul de Paris”, care a șters datoriile Irakului, în proporție de 80% (reprezentând dobânzile). Acest demers, într-un moment în care Irakul fusese puternic afectat de invazia americană (acțiunea de înlăturare a regimului lui Saddam Hussein prin executarea operațiunii „Desert Storm”), a fost deosebit de apreciată de irakieni, aceștia exprimându-și profunda recunoștință față de România.

Președinții Nicolae Ceaușescu și Saddam Hussein se întâlnesc pe aeroportul din Bagdad (1974)

Ochiul graficianului

Florin Grofu

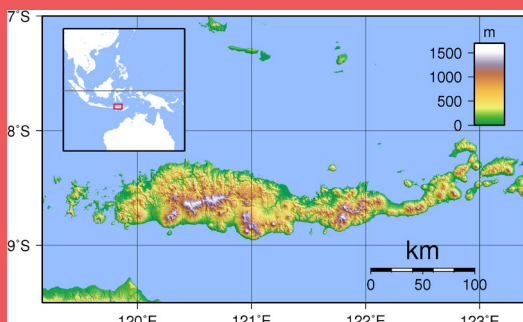

Homo Floresinesis Oresi – micuța distrugătoare de monștri

Gabriel DUMITRU

Grafica: Florin GROFU

Din punct de vedere științific, evoluția omului prezintă la fel de multe probleme (științifice) ca oricare dintre ramurile cunoașterii pe care civilizația a încercat să le lămurească în ultimele secole. Opinia generală vine să ne spună că omul modern a migrat din Africa spre toate celelalte continente. Astfel s-ar fi născut actuala civilizație; Homo Sapiens a acaparat planeta, din Alaska până în Australia, fiind cea mai inteligentă specie. Paleontologii contrazic însă această idee. Europa, Indonezia și Asia erau deja populate la sosirea lui Homo Sapiens cu ființe cel puțin la fel de inteligente precum strămoșii noștri „oficiali”: Homo Neanderthalensis în Europa, Homo Denisovanis în Asia și nu în ultimul rând, Homo Floresinesis în Indonezia. În cazul Homo Floresinesis, despre care unii experți spun că ar fi existat (cel puțin pe insula Flores) până acum 10-12 mii de ani, se remarcă adaptabilitatea la imitele habitatului și ale resurselor disponibile. Pe insula Flores, dincolo de osemintele lui Homo Floresinesis au fost descoperite elemente aparținând

unor populații de elefanți-pitici (de mărimea unui vițel din zilele noastre). La fel, principalul prădător al insulei, dragonul de Komodo (varanul) prezintă elemente de dwarfism, comparativ cu arealurile mult mai generoase ca suprafață. Într-o paradigmă oarecum similară cu a insulei Madagascar, pe Flores găsim un lanț trofic preistoric ce funcționează, însă în limitele dictate de suprafața terestră avută la dispoziție.

În junglele umede ale Indoneziei, pe insula Flores, acum circa 100.000 de ani, s-a născut o copilă extrem de micuță. Pentru că era mult mai mică decât cei din neamul ei, care la maturitate oricum nu depășeau un metru și un pic înălțime, părinții au numit-o inițial Ori, care însemna orhideea cea plăpândă. În ciuda micimii sale, Ori avea mai degrabă un spirit de războinic decât de femeie care să păzească focul sau să aibă grijă de copii.

Într-o zi, Ori își privea tatăl pe când încerca să vâneze pești pe malul oceanului cu o suliță ce avea în vârf un tăiș greu de piatră. După mai multe încercări nereușite ale tatălui, micuța văzu lângă ea o tulpină de bambus bătută

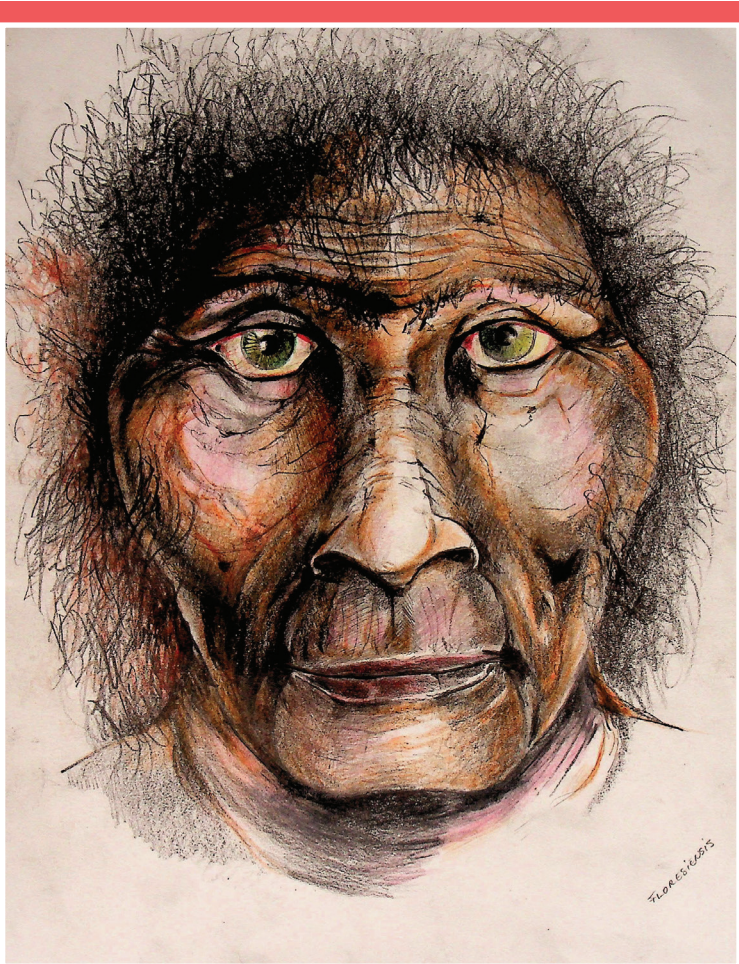
îndelung de valuri. Apa, sarea mării și căldura îi desfăcuseră unul dintre capete într-o puzderie de așchii ascuțite. Copila luă bățul în mâini și se apropie de tatăl ei:

– Împunge! Fu singurul cuvânt rostit de fată, iar tatăl înțelese că avea deja o unealtă mult mai eficientă în vânatul peștilor.

Musonul a venit apoi și a trecut de multe ori peste insulă. Ori era acum gata să aibă propriii ei copii. Odo, alesul ei cu ochi mari și inteligenți, pregătise totul: ghirlande de orhidee, fructe și rădăcini coapte la jar în frunze de palmier, șoareci crocanți la proțap, zeamă amețitoare din nucă de cocos fermentată la soare... Căpetenia tribului și vraciul pregăteau ritualul unirii când, din desimea

junglei, o turmă de elefanți pitici năvăli peste sat. În teama lor galopantă, pachidermele călcară totul în picioare și răniră pe mulți din trib.

Ori și cei rămași teferi săriră în ajutor. Odo, rănit la un picior, își privea aleasa fără să geamă.

– Vei fi bine, dragul meu! spuse Ori, apăsându-l blând pe rană.

Câteva momente mai târziu satul fu însă invadat de motivul care pusese elefanții pe fugă: dușmanii de moarte ai micilor oameni, temuții dragoni de Komodo. Erau aproape douăzeci, mai mulți decât văzuseră vreodată!

Toți cei din trib care puteau să meargă o rupseră la fugă. Ori rămase lângă Odo, încercând să îl ridice și să îl ajute să meargă. Sfâșiat de durere, Odo realizează că ținând-o pe Ori lângă el o condamna practic la moarte. Sângele din rana lui era un magnet pentru varani.

– Pleacă, aleasa mea!

– Măcar unul din noi va rămâne să își amintească ce ne-a legat.

Prinsă între dragoste și instinctul de supraviețuire, Ori izbucni în plâns.

– Nu te voi uita niciodată, spuse ea, sărutându-l pe Odo pe gură cu disperare, lacrimi, iubire și furie.

Tribul scăpă din atacul dragonilor cu pierderi grele. Ori realizează că nu pot trăi tot timpul cu această teroare. Pe de altă parte, dragonii erau prea mari pentru a fi învinși cu un topor sau o sulită...

*

**

– E gata! Spuse Ori testând prin săritură covorul de crengi și frunze de deasupra gropii-capcană. Ați ascuțit țăruișii cât mai bine posibil?

– Da, Ori, totul e gata. Ce vom pune drept momeală?

– Pe mine, spuse micuța în timp ce ochii îi sclipeau demonic.

– De ce faci asta? Poate nu merge.

– Pentru Odo. Pentru răzbunarea mea și pentru noi toți, spuse micuța creștându-și o mână din care începu să țâșnească sânge.

– Lasă-i să vină. Sunt însetată de răzbunare.

Dragonul adulmecă dând din limba ca de șarpe mirosul de sânge. Porni spre capcana pregătită de Ori.

– Hai, javră, vino să mă mănânci! Spuse Ori scrâșnind.

Varanul își ridică nasul și porni pe drumul spre pierzanie. Ori îl lăsă să se apropie până la doi metri și începu să se retragă. Varanul, înnebunit de mirosul de sânge, o urmă orbește.

– Mori, bestie! rânji Ori în timp ce trăgea creanga ce susținea acoperișul capcanei.

Dragonul se stinse încet în agonie, străpuns de parii ascuțiți de pe fundul capcanei. Tribul, ascuns în desișul junglei, izbucni în urale.

– Oresi, Oresi!

Distugătoarea de dragoni, salvatoarea noastră!

Iar numele i-a rămas Oresi, distrugătoarea de dragoni. Prin el, toți cei din neamul ei, până când ultimul Homo Floresinesis s-a stins, au cinstit în legende determinarea, inteligența, curajul, indiferent de mărime, de datorie și de gen.

Degradarea relațiilor româno-franceze în anii '70

Gabriel Ion DEGERATU

După întâlnirea dintre Nicolae Ceaușescu și Georges Pompidou din 1970, între cei doi șefi de stat a existat un schimb de scrisori pentru o nouă înțelegere. Aceasta nu a mai avut loc, președintele francez, bolnav de cancer, decedând la 2 aprilie 1974. Deschiderea spre România, reprezentată la Paris de Corneliu Mănescu, diplomat recunoscut pe plan mondial, arătată de liderii francezi Pompidou și Schumann, a fost inferioară la sfârșitul anului 1971 față de atitudinea etalată de Charles de Gaulle și Maurice Couve de Murville între 1964 și 1969. Neînțelegerile, existente și în mandatul generalului de Gaulle, s-au exacerbă după 1970, fără perspectivă de revenire la echilibrul și înțelegerea prefigurate în trecut de liantul comun dintre București și Paris, respective premierul Ion Gheorghe Maurer, inițiatorul relațiilor bilaterale bazate și pe afinitate lingvistică. Ulterior, prin îndepărtarea din funcții ale lui Corneliu Mănescu și Ion Gheorghe Maurer și, pe de altă parte, prin decesul lui Georges Pompidou și alegerea la Palatul Élysée a liberalului Valéry Giscard d'Estaing care, anterior, ca ministru de Finanțe și al Economei a respins toate demersurile lui Nicolae Ceaușescu, relațiile româno-franceze au intrat în impas.

Valéry Giscard d'Estaing la București

După încheierea vizitei lui Nicolae Ceaușescu la Paris din iunie 1970 la omologul său Georges Pompidou, guvernele român și francez au continuat discuțiile privind colaborarea economică și chestiunile în litigiu. Situația Franței a fost analizată atent de conducătorii români care au întocmit documente în care s-au indicat accentuarea disproporției dintre creșterea prețurilor și a salariilor, înrăutățirea condițiilor de trai și de muncă pentru o mare parte a populației, care alimentează în continuare starea de nemulțumire și înmulțirea mișcărilor revendicative. Totuși, stadiul financiar al Franței se caracteriza printr-o anumită stabilitate și vigoare cu toate dificultățile, tensiunile provocate de criza monetară

internațională și fenomenele inflaționiste și încetinirea relativă a comerțului interoccidental.

Pe 12 noiembrie 1971, Valéry Giscard d'Estaing, ministrul Economiei și Finanțelor, a participat la București, la ședința plenară a celei de a IV-a sesiuni a Comisiei mixte guvernamentale româno-franceze de cooperare economică, științifică și tehnică. Întâlnirea bilaterală a avut loc la Palatul Consiliului de Stat, delegațiile fiind conduse de Manea Mănescu, președintele Consiliului Economic și ministrul Giscard d'Estaing. Potrivit înțelegerii dintre părți, s-a convenit ca în ședințele plenare și în cele pe grupe de specialitate să fie studiate și stabilite metodele și căile concrete ale dezvoltării colaborării bilaterale. Au fost vizate stadiul acțiunilor convenite în domeniul fabricației de mașini-unelte de înaltă tehnicitate, livrarea de subansamble

Președintele Georges Pompidou în dialog cu Nicolae Ceaușescu (Paris, 15 iunie 1970)

pentru diverse instalații în industria de autoturisme și în siderurgie, fabricarea de echipamente industriale, în aeronautică, telecomunicații și pentru realizarea de noi tehnologii în domeniul chimiei.

Divergențele dintre cele două țări vizau dependența de importuri de subansamble și piese de la *Renault* a Uzinei de Autoturisme Dacia, din Pitești și nerespectarea de către Nicolae Ceaușescu a angajamentului luat în 1970 în fața lui Georges Pompidou de a aduce Franța pe primul loc în comerțul exterior al României. Guvernul de la București a acuzat nerezolvarea problemei taxelor vamale și a dezechilibrului comercial în relația cu RSR, tergiversarea de către Valéry Giscard d'Estaing de acordare a sprijinului în negocierile vamale cu Piața Comună și amânarea problemei taxelor vamale. Ministrul francez de Finanțe a fost iritat de faptul că Nicolae Ceaușescu a cerut rezolvarea acestor probleme economice președintelui vest-german

Gustav Heinemann, aflat în vizită la București în perioada 17 - 20 mai 1971.

Președintele Consiliului de Stat al RSR a încercat să ascundă protocolar faptul că RFG era statul european cu cea mai mare deschidere economică spre RSR, cu cel mai mare volum de schimburi de mărfuri și noua țintă economică a României în condițiile în care, la Paris, amânarea rezolvării problemelor se permanentiza. El a precizat la toastul din 17 mai 1971 doar că RFG „ocupă unul dintre locurile de frunte în cadrul schimburilor comerciale ale României cu țările occidentale”. În consecință, în iulie 1971, la București s-a deplasat pentru discuții neoficiale o delegație a Comisiei Executive a Comunității Economice Europene, iar comunicatul comun cu privire la cea de a IV-a sesiune a Comisiei mixte guvernamentale româno-franceze nu a punctat realizări deosebite. S-a precizat că a fost semnat Protocolul comercial pe anul 1972 care prevedea creșterea în continuare a schimburilor reciproce și că au fost întrunite toate condițiile

Valéry Giscard d'Estaing este primit de către Nicolae Ceaușescu la București

Președintele Nicolae Ceaușescu îl decorează pe Valéry Giscard d'Estaing

Președinții Nicolae Ceaușescu și Valéry Giscard d'Estaing la dineul oficial

pentru semnarea în 1972 a Convenției privind înființarea la București a Centrului de documentare științifică și tehnică francez.

Avantajul net în favoarea Franței a balanței comerciale, neînțelegerile financiare și lipsa de solidaritate a Franței pentru România în relația cu Piața Comună au fost inserate diplomatic. A fost exprimarea dezechilibrării relațiilor bilaterale stabilite în timpul mandatelor președintelui Charles de Gaulle, colaborare cu o intensitate în scădere în timpul exercitării funcției de către succesorul Georges Pompidou. Încercarea guvernului român de a plasa țara în rândul statelor în curs de dezvoltare pentru a putea obține credite cu dobânzi mici de la Paris a eșuat, strategia fiind considerată incorectă de francezi.

Întâlnire franco-română între miniștrii de Externe

La 15 noiembrie, ziua în care Valéry Giscard d'Estaing a plecat din România, la Paris a început vizita ministrului de Externe al RSR, Corneliu Mănescu. Problematika subiectelor care urmau să fie abordate de diplomatul român în convorbirile din capitala Franței cu președintele Georges Pompidou viza și evocarea prezenței ministrului Economiei și Finanțelor francez la București și evidențierea rezultatelor pozitive cu care s-a încheiat sesiunea Comisiei guvernamentale. Corneliu Mănescu s-a întâlnit cu ministrul de Externe Maurice Schumann și Jaques Duhamel, ministrul Afacerilor Culturale, iar a doua zi a fost primit de președintele Georges Pompidou. A apărut o altă nemulțumire a părții franceze exprimată de ministrul Schumann în întâlnirea cu Corneliu Mănescu fiind, totodată, lansate de către partea franceză o serie de aluzii la adresa ultimelor decizii ale guvernului României în domeniul activității ideologice și cultural-educative, criticate de către cercuri ale opiniei publice franceze. Au fost vizate *Tezele din iulie 1971* exprimate de Nicolae Ceaușescu după vizitele în Republica Populară Chineză și Coreea de Nord și suprimarea liberalizării culturale începută în 1965

când cărțile și autorii interziși au fost reabilitați, acțiuni care vor avea repercusiuni și asupra prezenței culturii franceze în RSR. De altfel, *Tezele din iulie* constituiau în noiembrie 1970 un document oficial al PCR, care conținea propuneri cum ar fi: îmbunătățirea educației, acțiunii politice și creșterea continuă în rolul de conducere al Partidului Comunist Român, intensificarea educației politico-ideologice în școli, universități, organizațiile de copii, tineri și studenți și expansiunea propagandei politice prin radio, televiziune, edituri, cinematografie, teatru, operă, balet, uniunile artiștilor.

Ministrul Afacerilor Externe român a transmis mulțumiri pentru sprijinul acordat de Franța în cadrul negocierilor pentru aderarea RSR la *Acordul general privind tarifele vamale și comerțul - GATT* și a abordat problemele includerii României pe lista statelor beneficiare de sistemul preferințelor vamale acordate de statele dezvoltate celor în curs de dezvoltare. Era o chestiune discutată de partea română cu Valéry Giscard d'Estaing cu câteva zile înainte la București, ca și acordarea de către Franța a creditelor cu dobânzi mici prin introducerea RSR în structura statelor în curs de dezvoltare, propunere respinsă de ministrul de la Paris al Economiei și Finanțelor. Maurice Schumann a catalogat excelentă pledoaria lui Corneliu Mănescu, dar l-a atenționat că a aruncat o privire pe procesul-verbal al lucrărilor Comisiei mixte guvernamentale româno-franceze în care a remarcat răspunsul lui Valéry Giscard d'Estaing, indiciu că Franța nu era dispusă în a acorda împrumuturi avantajoase României. El a precizat că se observă tendința membrilor CEE de a se realiza o distincție între țările care au cerut să fie incluse pe lista beneficiarilor de preferințe vamale, în sensul de a se trata separat țările care au o situație specială față de Piața Comună, Grecia și Turcia ca state asociate, Spania și Israelul cu acorduri speciale și Portugalia ca membră a Asociației Europene a Liberului Schimb-AELS. Piața Comună a fixat ca termen limită 1 iulie 1972 pentru discutarea cazurilor acestor țări, după care va trece la examinarea

cererilor statelor din grupul celor 77 și, în final, a cererilor celorlalte țări care au solicitat includerea lor pe lista beneficiarilor de preferințe.

Programul vizitei lui Corneliu Mănescu din perioada 15 - 19 mai 1971, în care ministrul de Externe al României a fost însoțit de soția sa, Dana Mănescu, Vasile Gliga, adjunct al ministrului de Externe, Mihai Croitoru, secretar II, Mihai Plătăreanu, interpret și personalul ambasadei României la Paris în frunte cu Constantin Flitan a cuprins evenimentele oficiale protocolare, depunerea coroanei de flori la mormântul Soldatului Necunoscut de la Arcul de Trumf, primirea la Palatul Élysée de către președintele Georges Pompidou și momentele de destindere de la Nisa și dejunul intim de la Prefectura Departamentului Alpii-Maritimi, incursiunea pe litoralul de la Cannes și Saint-Tropez, vizitarea unei parfumerii din Grasse și vizionarea spectacolului *Beckett* de Jean Anouilh la Teatrul de Comedie din Paris. De asemenea, în primele două zile ale prezenței ministrului de Externe român, soția lui a avut și un program propriu în care a fost la expoziția *Picasso* de la Muzeul de Artă Modernă, într-un salon de ceai parizian și la *Casa de Mode și Creație Pierre Cardin*, momente în care a fost însoțită, succesiv, de doamnele Schumann, Pelen, Alphanand și Flitan.

Îndepărtarea lui Corneliu Mănescu și Ion Gheorghe Maurer

La 19 octombrie 1972, a avut loc ședința cu Colegiul MAE în care s-a discutat și s-a aprobat eliberarea lui Corneliu Mănescu din funcția de ministru de Externe și înlocuirea sa cu George Macovescu. Decizia, publicată în Decretul nr. 407 din 1972, nu fost anunțată în presa centrală, la radio și televiziune, iar în 24 octombrie, noul conducător al MAE a fost alături de Nicolae și Elena Ceaușescu, Ilie Verdeț și Ioan Avram în vizita întreprinsă în Belgia, în suita română întâmpinată de regele Baudouin și regina Fabiola pe aeroportul din Bruxelles. Declarația Solemnă Comună întocmită cu acest prilej a fost semnată din partea Regatului Belgiei de Gaston Eyskens,

Corneliu Mănescu

prim-ministrul Regatului Belgiei și Pierre Harmel, ministrul Afacerilor Externe și de Nicolae Ceaușescu, președinte al Consiliului de Stat și George Macovescu, ministru de Externe. Expulzat din activitatea diplomatică de la cel la mai înalt nivel de către Ceaușescu, Corneliu Mănescu a fost numit vicepreședinte al Frontului Unității Socialiste, o funcție inferioară pregătirii și experienței sale și, după cinci ani, a fost reintrodus în sistem ca ambasador al RSR în Franța, între 1977 și 1982. În vizitele lui Nicolae Ceaușescu în Franța, în iunie 1970 și iulie 1980, elementul de continuitate a fost Corneliu Mănescu, în prim-plan ca ministru de Externe la întâiul eveniment și pe o linie secundară, la cel de-al doilea, ca diplomat al României la Paris.

La Plenara CC al PCR din 25 - 26 martie 1974, au fost supuse la vot modificări ale Constituției, în virtutea cărora fost instituită funcția de Președinte al Republicii Socialiste România. Desemnat de Marea Adunare Națională prin vot unanim, Nicolae Ceaușescu va reprezenta România pe plan internațional. Au fost îndepărtați din funcții mai mulți adversari ai lui Nicolae Ceaușescu, între care Ion Gheorghe Maurer,

scos la pensie la cererea lui, pe motive medicale, Ilie Verdeț, Virgil Trofin. În 1972, premierul Ion Gheorghe Maurer a suferit un grav accident, soldat cu 13 intervenții chirurgicale, despre care a spus că a fost un atentat asupra sa, organizat de către Nicolae Ceaușescu, pentru a-l îndepărta definitiv din viața politică. Incidentul rutier a avut loc între localitățile Covasna și Sfântu Gheorghe, în momentul în care Ion Gh. Maurer se întorcea de la vânătoare. Automobilul în care se aflau prim-ministrul, prim-secretarul județului, Károly Király un angajat al Consiliului Securității Statului și șoferul, însoțit în față de două mașini antemergător, a fost lovit de un camion care, inițial, a staționat lângă un autoturism, oprit și el. După trecerea autovehiculelor care escortau demnitarii, mașina de transport marfă al cărei șofer a fost condamnat, ulterior, la un an de închisoare, s-a pus în mișcare și a intrat în plin în automobilul în care era Ion Gh. Maurer. Președintele Consiliului de Miniștri a rămas în funcție, deși a fost internat și mult timp inactiv din punct de vedere fizic, iar linia politică greșită a lui Nicolae Ceaușescu i-a amplificat regretul de a-l fi susținut pentru funcțiile supreme în PCR și în RSR după decesul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Ultimul tangou la Paris

Între 23 și 26 iulie 1980 a fost ultima vizită a lui Nicolae Ceaușescu în Franța, ca răspuns la prezența omologului său, Valéry Giscard d'Estaing, în România, între 8 și 10 martie 1979. Delegația română, compusă din președintele Ceaușescu și viceprim-ministrul Elena Ceaușescu, Cornel Burtică, vicepremier, ministrul Comerțului Exterior, Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe, Ioan Avram, ministrul Construcțiilor de Mașini, Vasile Pungan, Constantin Mitea, general Iulian Vlad și colonel Marin Neagoe, ambii de la Securitate și reprezentanții presei, Neagu Udriș de la Agerpres, Ilie Ciurescu din Televiziunea Română și cameramanul de protocol Pantelie Țuțuleasa a fost întâmpinată pe aeroportul Orly de către președintele Valéry

Giscard d'Estaing, împreună cu soția, Anne-Aymone Giscard d'Estaing și Corneliu Mănescu, ambasadorul României la Paris. Reședința rezervată pe perioada vizitei în Franța a fost Palatul Marigny unde, în Salonul Roșu, a avut loc prima convorbire oficială între cei doi președinți, iar familia Giscard d'Estaing a oferit un dineu oficial în onoarea cuplului Nicolae și Elena Ceaușescu. Ulterior, delegația RSR a fost primită de prim-ministrul Franței, Raymond Barre, împreună cu soția, Alan Poher, președintele Senatului și Jacques Chaban-Delmas, președintele Adunării Naționale. Șeful statului francez a evocat în toastul său relațiile româno-franceze și importanța istorică a prezenței generalului de Gaulle în România în mai 1968, eveniment care, în viziunea lui, a exprimat credința și voința ambelor popoare față de legătura care le unesc.

Evocarea generalului de Gaulle a fost doar un act de politețe care nu a exprimat situația reală a relațiilor româno-franceze, necorespunzătoare comparativ cu 1968. Vizita din 1980 s-a încheiat cu nerealizări din cauza imposibilității guvernului de la București de a obține credite bancare externe cu dobânzi mici pentru dezvoltare și re tehnologizare, astfel nu au fost semnate înțelegeri economice. La plecare, pe aeroportul Orly, președintele RSR nu a fost însoțit de omologul său, ci de prim-ministrul francez, Raymond Barre. A fost exprimarea lipsei de prețuire a

Ion Gheorghe Maurer la o partidă de vânătoare

Franței pentru România, la erodarea relațiilor bilaterale contribuind decisiv cultul personalității și accentele totalitare din ce mai accentuate ale șefului de stat român și animozitatea personală constantă dintre Giscard d'Estaing și Ceaușescu.

Președintele Valéry Giscard d'Estaing la ceremonia de preluare a puterii de către François Mitterrand, noul președinte ales (10 mai 1981)

„Trench Art”-ul, de la tranșee la simeză

Dan Ioan RUSEN

Am putea numi „Trench Art” cu o traducere aproximativă ca fiind: „Arta Tranșeelor”, dar ar fi o formulare limitativă pentru că fenomenul acoperă o largă varietate de obiecte decorative, câteodată funcționale, aparute în contextul unuia din multele războaie ale omenirii.

Conceptul de „Artă a Tranșeelor” a ajuns să fie cunoscut opiniei publice mai ales la debutul secolului XX fiind asociat Primului Război Mondial. Prin „Arta Tranșeelor” putem înțelege orice obiect prelucrat și investit cu valențe artistice, provenit dintr-un obiect oarecare asociat războaielor moderne. Ne imaginăm deja un individ prins în viața monotonă a tranșeelor, în

perioadele de acalmie dintre asalturi și apărări, meșterind un mic obiect artizanal spre a-și abate gândul de la volatilitatea vieții soldatului aflat în campanie. Se pare că latura umană, creativă, a reușit să iasă la lumină din noroiul umbrat al șanțurilor de apărare și să transforme un obiect asociat inițial distrugerii într-unul nou, creativ.

Odată cu dezvoltarea industrială asociată războaielor moderne din ultimele două secole au apărut în jurul omului - soldat o mai mare mulțime de obiecte refolosibile, de tipul cartușelor, tuburilor de obuze sau pânzei de cort. Pentru soldați, confecționarea obiectelor de tip „Artă a Tranșelor” constituia o modalitate de relaxare dar și de recuperare psihică. Încă din perioada războaielor napoleoniene, prizonierii francezi internați în taberele britanice confecționau diferite cutii decorative, mici sculpturi în os sau împletituri de paie mai mult sau mai puțin elaborate. Aceste produse erau apoi folosite în cadrul unor relații de tip troc, schimb de bunuri, pentru procurarea unui surplus de hrană. Dezvoltarea artileriei și a armamentului individual de infanterie odată cu apariția armelor de foc încărcate pe la culată a dus la apariția unor tipuri noi de proiectile, anume cele ce foloseau cartușe metalice.

În timpul Războiului din Crimeea (1853 – 1856), apoi în cel de secesiune american din anii 1861 - 1865, în conflictul franco – prusac din 1870 - 1871, războaiele anglo – zulu și anglo – bure de pe continentul african din ultimii ani ai aceluiaș secol al XIX-lea, producția abundentă

de cartușe metalice sau tuburi de proiectile s-a generalizat, diversificându-se pe tipuri de proiectile și de calibre. Dar această evoluție captează atenția istoricilor tehnicii militare; pe noi, ca observatori ai fenomenului „Arta Tranșelor”, ne interesează diversificarea obiectelor și materialelor reciclabile ca bază pentru impulsurile creative. De la carcassele de alamă, bronz sau fier ale cartușelor, la tuburile de obuze din aceleași materiale, bidoane și gamele de fier, aluminiu, nasturi, baionete și alte obiecte militare, se poate deduce o preferință a noilor artiști spre materiale metalice, mai rezistente și cu o prezență marțială.

Secolul XX se va dovedi a fi fost cel ce va garanta răspândirea fenomenului de „Artă a Tranșelor”, de-a lungul curgerii sale înregistrându-se două războaie mondiale și numeroase altele locale. Marele Război din 1914 – 1918 va fi o confruntare caracterizată de lupte de poziție, cu trupe ascunse în tranșee și cu folosirea intensivă a artileriei. Condiții ideale pentru dezvoltarea noii forme de artă. Totuși ar fi momentul să extindem puțin definiția inițială a termenului de „Artă a Tranșelor”. Printre artizanii amatori ai noii arte se vor găsi nu

Soldați francezi, „poilus”, lucrând suveniruri de război

numai soldați prinși într-un moment de acalmie într-o tranșee din prima linie, ci mai ales cei din linia a doua, din unitățile de artilerie, ba mai mult: soldații de la unitățile de suport logistic ale armatelor, persoane aflate departe de front sau de tranșee. De asemenea prizonierii de război se vor deda unor îndeletniciri creative de-a lungul detenției. Deci obiectele de „Artă a Tranșeelor” vor fi create cel mai probabil departe de atmosfera tranșeelor, poate chiar de către artiștii civili și în perioade post-conflict. Materia primă va fi însă întotdeauna aceeași: diferite obiecte militare, dezafectate, golite de încărcătura și scopul destructiv și, prin reciclare, transformate în obiecte de artă, cu scop comemorativ, estetic și funcțional.

În România, printre primele manifestări certificate de artă asociată războiului este cazul coroanei de oțel a regelui Carol I, coroană ce va deveni un simbol al monarhiei naționale. Aceasta va fi prelucrată dintr-un tun tip Krupp, capturat

de Armata Română la cucerirea redutei Grivița I pe 30 august 1877 în timpul Războiului de Independență (1877 – 1878). Arta din tranșee va lua amploare odată cu Războiul de Întregire al României din 1916 – 1919 și poate fi pusă în relație cu prezența Misiunii Militare Franceze. Instructorii francezi activi pe frontul din Moldova vor populariza moda suvenirurilor de front realizate manual astfel încât, chiar și în perioada interbelică, tendința se va răspândi printre soldații români activi în atelierele, depozitele și arsenalele Armatei.

Cu ocazia celebrării Zilei Eroilor și-a Înălțării Domnului, sărbătorite pe 25 mai 2023 la Mănăstirea Comana, Muzeul de Istorie „Teohari Antonescu” din Giurgiu a deschis în cadrul Secției Muzeului din cadrul Mănăstirii o expoziție inedită dedicată ostașilor eroi din cele două războaie mondiale. Expoziția are la bază colecția de „Trench Art” (Artă a Tranșeelor) a colaboratorului nostru constant, ing. Cristian

Cristian Dumitru, colecționar de „Trench Art”, alături de o parte a exponatelor

DUMITRU. Acesta a reușit să strângă în ultimii 30 de ani o serie impresionantă de obiecte „Trench Art”, mai exact peste 300 de tuburi de obuz transformate în scrumiere, vase, lămpi, râșnite, veioze, brichete și nu numai. O parte din acestea au văzut diferite simeze prin muzeele din țară de-a lungul anilor, expoziția itinerantă poposind începând cu data de 25 mai a.c. la Mănăstirea Comana. Alături de osemintele eroilor din mausoleu și de elemente de arheologie militară expuse în Muzeu, colecția de obiecte de „Artă a Tranșeelor” oferă o imagine inedită asupra vieții în Armată.

În ziua de azi „Arta Tranșeelor” se produce în continuare, teatre de luptă existând pe tot globul, din nefericire, chiar aproape de noi, nu în țări depărtate din Africa sau Orientul Apropiat. Noul conflict din Ucraina ridică însă un semn de întrebare: poate fi „Arta Tranșeelor”? În condițiile apariției noilor tehnologii militare, proiectilele cu uraniu sărăcit nu ar putea penetra și în viața civililor din perioada post-conflict?

Izvoarele, o comună cu șase sate

Sorin BERBENICIUC

Sediul Primăriei Izvoarele

Continuăm în această ediție a revistei CLIO rubrica „Istorie locală” începută în ediția anterioară, încercând să aducem în atenție câteva repere importante ale comunităților din județul Giurgiu. Așa cum menționam anterior, nu ne propunem monografii ci doar succinte prezentări, cu informații pe înțelesul unui public cât mai larg. În această ediție, despre comuna Izvoarele.

Poziționare geografică și componența etnică

Izvoarele (denumită în trecut Chiriacu și Beiu) este o comună din România, Regiunea Muntenia, județul Giurgiu, formată din satele Chiriacu, Dimitrie Cantemir, Izvoarele – care este reședința administrativă, Petru Rareș, Radu Vodă

și Valea Bujorului. Comuna se află în vestul județului, pe malurile râurilor Negrule și Ismar, afluenți ai Câlniștei. Este străbătută de șoseaua județeană DJ505, care o leagă spre est de Schitu (unde se termină în DN5B) și spre sud-vest de Stănești. Între Chiriacu și Izvoarele, acest drum are un parcurs comun cu șoseaua județeană

Biserica și Monumentul Eroilor din comuna Izvoarele

DJ503A, care duce spre sud-est la Stănești, și spre nord-vest la Răsuceni și mai departe în județul Teleorman la Drăgănești-Vlașca. Pe la marginea comunei trece și calea ferată Giurgiu-Videle, pe care este deservită de stația Chiriacu.

Componența etnică a comunei Izvoarele este următoarea:

- Români (94,7%)
- Romi (1,45%)
- Etnie Necunoscută (3,81%)
- Altă etnie (0,02%)

Componența confesională a comunei Izvoarele arată în felul următor:

- Ortodocși (95,26%)
- Necunoscută (3,81%)
- Altă religie (0,91%)

Conform recensământului efectuat în 2011, populația comunei Izvoarele se ridică la 3.930 de locuitori, în scădere față de recensământul anterior din 2002, când se înregistraseră 4.825 de locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt români (94,71%), cu o minoritate de romi (1,45%). Pentru 3,82% din populație apartenența etnică nu este cunoscută. Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (95,27%). Pentru 3,82% din populație nu este cunoscută apartenența confesională.

Scurt istoric administrativ

La sfârșitul secolului al XIX-lea comuna purta numele de Chiriacu, făcea parte din plasa Marginea a județului Vlașca, și era formată din satele Beiu, Chiriacu, Moșteni-Călărășani, cu o populație totală de 2.547 de locuitori, și din satul nelocuit Măcărău. La acea vreme, pe teritoriul actual al comunei mai funcționa în aceeași plasă și comuna Ciolanul-Pangăl, formată din satele Ciolanu și Petru Rareș, cu 570 de locuitori. Comuna Chiriacu avea 3.498 de locuitori în satele Beiu și Chiriacu, iar comuna Ciolanu avea 681 de locuitori în satul de reședință. Atunci se înființase pe teritoriul de astăzi al comunei și comuna Radu Vodă, având 1.392 de locuitori în satele Cantemir, Dimitrie A. Sturdza, Moșteni-Călărășani, Radu Vodă și în cătunul Trupu-Buciumeni. În 1931, comunei Ciolanu i s-a alipit și satul Petru Rareș, de la comuna Pângălești.

În 1950, comunele au trecut în administrarea raionului Giurgiu și apoi (după 1952) raionului Drăgănești-Vlașca din Regiunea București. În timp, comuna Chiriacu a luat numele de Beiu, de la noul sat de reședință, iar comuna Radu Vodă, pe cel de Dimitrie Cantemir. Comuna și satul Beiu au luat în 1964 denumirea de Izvoarele, iar comuna și satul Ciolanu – pe cea de

Balta Izvoarele

Căminul Cultural Izvoarele

Valea Bujorului. În 1968, comunele au trecut la județul Ilfov, comunele Dimitrie Cantemir și Valea Bujorului fiind desființate, iar satele lor incluse în comuna Izvoarele. Tot atunci, au fost desființate satele Buciumeni (comasat cu Dimitrie Cantemir) și Dimitrie A. Sturdza (comasat cu Radu Vodă). În 1981, o reorganizare administrativă regională a dus la transferarea comunei la județul Giurgiu.

Câteva reperi contemporane

Ca orice localitate, în perioada „postdecembristă”, comuna Izvoarele a trecut prin propriile transformări, unele mai lente, altele mai rapide, mai mult sau mai puțin radicale. Numărul mare al satelor componente face ca Izvoarele să fie o comună care se întinde pe o suprafață foarte mare, ceea ce înseamnă că este destul de dificil de administrat, cu atât mai mult cu cât și distanțele dintre sate sunt destul de mari (de exemplu, între Dimitrie Cantemir și Petru Rareș distanța este de circa 20 de kilometri). Însă, după o perioadă oarecum instabilă și, totodată, dificilă din punct de vedere edilitar și administrativ, lucrurile au început să se așeze într-o matcă normală.

Mai ales în ultimele trei cicluri electorale dar, în special în ultimele două (actualul primar, Silviu Cazacu este în prezent la al doilea mandat după ce a îndeplinit inițial funcția de viceprimar) au început să fie vizibile rezultate notabile.

Comuna Izvoarele este cunoscută acum, ca să dăm doar câteva exemple, pentru cel mai modern stadion din județ (unul care rivalizează cu stadioanele cele mai cochete la acest nivel), cel mai modern cămin cultural din județ (inaugurat cu doar câteva luni în urmă), un centru medical de permanență la care apelează și locuitori din comunele învecinate și o grădiniță realizată în condiții superioare multor grădinițe din municipiul Giurgiu.

Ca o curiozitate, dar nu neapărat, în spațiile administrative ale stadionului din Izvoarele a funcționat în perioada pandemiei un centru de vaccinare anti-Covid. Marea majoritate a celor care au apelat la serviciile centrului respectiv au fost...din București! Aceasta pentru că aici se poate ajunge foarte repede din Capitală iar centrele bucureștene erau foarte aglomerate. Inclusiv fostul ministru al Justiției, Monica Macovei (după cum am aflat de la primarul Silviu Cazacu), s-a vaccinat la Izvoarele.

Expoziția „Trench Art”
(Artă a tranșeelor)
a Muzeul de Istorie
„Teohari Antonescu”
din Giurgiu în cadrul
Secției muzeale de la
Mănăstirea Comana

